IMDi 2012

Integreringsbarometeret 2012

Holdninger til innvandring, integrering og mangfold

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

INNHOLD

FORORD 3

SAMMENDRAG NORSK 4

SUMMARY ENGLISH 7

KAPITTEL 1: INNLEDNING 10

1.1 Integreringsbarometeret og denne rapporten 10

1.2 Sentrale begreper 11

KAPITTEL 2: HOLDNINGER TIL INNVANDRING, INTEGRERING OG MANGFOLD 12

2.1 Holdninger til innvandring 12

2.2 Hvordan synes folk det går med integreringen? 15

2.3 Holdninger til inkludering 16

2.4 "Innvandring og integrering" som samfunnsspørsmål 18

2.5 Oppsummering 19

KAPITTEL 3: AKTØRER I INTEGRERINGSARBEIDET 20

3.1 Hvem har ansvaret for vellykket integrering? 20

3.2 Myndighetene 21

3.3 Innvandrerne 21

3.4 Befolkningen for øvrig 22

3.5 Oppsummering 24

KAPITTEL 4: ARENAER FOR KONTAKT OG INTEGRERING 25

4.1 Kontakt med innvandrere 25

4.2 Familie og omgangskrets 28

4.3 Nærmiljøet 29

4.4 Skolen 29

4.5 Arbeidslivet 30

4.6 Det offentlige rom 31

4.7 Bruk av hijab på ulike arenaer 31

4.8 Oppsummering 32

KAPITTEL 5: ARENAER FOR KONTAKT OG INTEGRERING 33

5.1 "Norske verdier": Finnes de, og er de truet av innvandring? 33

5.2 Religion 35

5.3 Rasisme og diskriminering 37

5.4 Oppsummering 39

Vedlegg

Vedlegg 1 Metode: Utvalg og gjennomføring

Vedlegg 2 Spørreskjema

Vedlegg 3 Tabellrapport (svarfordelinger, alle spørsmål / år)

Vedlegg 4 Grafikkrapport (gjennomsnittlig svarscore, alle spørsmål / år)

I trykket utgave er kun vedlegg 1 lagt ved.

Alle vedlegg er tilgjengelige på www.IMDi.no, Integreringsbarometeret 2012.

FORORD

Integreringsbarometeret 2012 er det 6. i rekken siden 2005. Kunnskap om befolkningens holdninger til innvandring, innvandrere og mangfold er viktig for integreringsmyndighetene. Befolkningens oppfatninger og bevissthet om dette har betydning for hvordan innvandrere og deres barn opplever å leve, bo og arbeide i Norge. Kunnskap om folks holdninger påvirker også handlingsrommet for politikkutforming.

Årets undersøkelse viser en klar tendens til mer positive holdninger i befolkningen: Stadig færre oppfatter innvandring som en trussel mot verdiene i det norske samfunnet og stadig flere mener at forholdet mellom nordmenn og innvandrere kommer til å bli bedre. Vi vet at integrering som en gjensidig tilpasningsprosess er utfordrende. Vi vet også at mangfoldet i befolkningen vil øke framover. I lys av dette, er optimisme i befolkningen viktig og gledelig.

Tittelen «barometer» indikerer at vi ønsker å overvåke endringer i holdninger over tid. Terroren 22.juli i Regjeringskvartalet og på Utøya rammet oss på tvers av religiøs og etnisk bakgrunn. Flere av barometerets spørsmål knytter an til sentrale tema i det offentlige ordskifte i etterkant. Årets barometer er imidlertid ikke gjennomført for å måle virkninger av angrepene. Når vi ser tydelige holdningsendringer på enkelte spørsmål fra 2010 til 2012, vil IMDi hverken utelukke eller trekke enkle konklusjoner om effekter av terroraksjonene.

Mangfold som følge av innvandring vil i stadig større grad være en del av hverdagen. Det er IMDis ambisjon at årets holdningsbarometer gir et relevant bakteppe for både politikkutvikling og en opplyst debatt om dagens og morgendagens samfunn.

Vi takker Comte Analyse som har stått for datainnsamling, tallbehandling og bidrag til analyse. Rapporten er utarbeidet av IMDi. Send oss gjerne tilbakemeldinger, til post@imdi.no.

God lesning!

Geir Barvik

" Årets undersøkelse viser en klar tendens til mer positive holdninger i befolkningen"

SAMMENDRAG AV HOVEDFUNN OG KONKLUSJONER

Integreringsbarometeret måler folks holdninger til innvandring, integrering og mangfold, og gjennomføres som survey i et representativt utvalg av befolkningen i Norge. Barometeret ble gjennomført første gang i 2005 og årets undersøkelse utgjør den sjette i rekken. I rapporten presenterer vi resultater fra 2012-kartleggingen og ser disse opp mot tidligere års funn.

Resultatene viser at holdningene til innvandring, integrering og mangfold i all hovedsak har vært stabile i perioden 2005–2012, og vi ser som tidligere at befolkningens holdninger er sammensatte: På den ene siden er det stor toleranse og aksept for mangfold når det gjelder innvandreres verdier og tradisjoner, på den andre siden er det fortsatt restriktive holdninger til innvandring og skepsis til hvordan det går med integreringen.

Samtidig ser vi i årets undersøkelse en tendens til positiv utvikling i befolkningens holdninger. De største endringene sammenlignet med forrige måling (i 2010) er at færre er kritiske til innvandringsvolumet og færre mener at innvandring utgjør en trussel mot det norske verdigrunnlaget. Videre er det mer positive holdninger til personer med muslimsk bakgrunn og til bygging av moskeer. Det er også langt flere som svarer at de tror forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen kommer til å bli bedre.

Et stort flertall av befolkningen mener at det eksisterer et sett med grunnleggende verdier i det norske samfunnet. Ytringsfrihet, demokrati, likestilling mellom kjønnene, velferdsstaten og religionsfrihet oppfattes som de mest sentrale verdiene. Et flertall opplever at "de norske verdiene" og "ikke-vestlige innvandreres verdier" står i sterk kontrast til hverandre, men det er et mindretall som opplever at innvandring utgjør en alvorlig trussel mot verdigrunnlaget.

Den høye og delvis økte aksepten for mangfold som vi finner på overordnet nivå, gjør seg i mindre grad gjeldende når spørsmål relateres til egen familie, eget boligområde, egne barns skole, egen bostedskommune med mer.

Den mest markante endringen siden første undersøkelse i 2005 er at stadig flere får større kontaktflate mot og hyppigere kontakt med innvandrere, og at stadig flere får innvandrere som naboer. I dag er det få som ikke har kontakt med innvandrere. Økningen i kontakt med innvandrere er nesten lik i alle aldersgrupper. Imidlertid er det fortsatt mange som ikke har noen innvandrere i egen omgangskrets, og det store flertallet bor i nabolag med få eller ingen innvandrere. De som har mye og hyppig kontakt med innvandrere, har ofte et mer positivt syn på innvandringsvolumet og på hvordan det går med integreringen, og de har høyere toleranse for forskjellighet og mangfold enn hva som er tilfellet for dem med mindre kontakt.

Hva anses som de viktigste kriteriene for god integrering? Som tidligere ser vi at det er gode norskkunnskaper og det å kunne forsørge seg selv gjennom arbeid, som anses som viktigst. Dernest vektlegges det å slutte opp om norske lover og det å dele et sett av grunnleggende verdier.

Hvem har hvilke holdninger? Det er relativt svake sammenhenger og små forskjeller mellom holdninger og egenskaper ved respondentene, som kjønn, utdanningsnivå og alder.

Nedenfor gjengis sammendrag av de enkelte kapitlene i rapporten

Holdninger til innvandring, integrering og mangfold

- Befolkningen er delt i spørsmålet om innvandringsvolum. 45 prosent slutter seg helt eller delvis til påstanden om at Norge ikke bør slippe inn flere innvandrere, mens 55 prosent er mer positive.
- De som er mest positive til innvandring generelt, har også mest positive holdninger til arbeidsinnvandring og til innvandring av humanitære grunner. Og selv blant de som er mest negative til innvandring, mener over halvparten at arbeidsinnvandrere med ansettelsestilbud bør få komme, uansett hvilket land de kommer fra.
- Det er bred enighet om at innvandrere med varig opphold skal ha samme rettigheter som den øvrige befolkningen.
- De aller fleste, ni av ti respondenter, mener at diskriminering av innvandrere forekommer.
- To av tre mener at "forholdet mellom nordmenn og innvandrere kommer til å bli bedre".
- Det er utbredt skepsis til hvordan integreringen av innvandrere i Norge fungerer i det store og hele. Skepsisen er høyest blant respondenter som er restriktive til innvandring. Men også blant de som er mest positive til innvandring, er det skepsis til hvordan integreringen av innvandrere fungerer.

- Det er en viss sammenheng mellom sosiale bakgrunnsvariabler og de holdningene som er undersøkt i dette kapitlet: Kvinner er mer positive til innvandringsvolumet og har høyere toleranse enn menn. Utdanningsnivå har relativt liten effekt, men gir noe mer positivt syn på innvandringsvolumet og det gir høyere toleranse. Alderseffektene er svake, men de middelaldrende skiller seg litt ut med mest negative holdninger. Partipreferanse har derimot klar innflytelse: personer som vil stemme på partier til venstre i det politiske landskapet, er mest positive til innvandringsvolumet og integrerings-prosessen.

- Siden 2005 har folks holdninger til innvandring og integrering først og fremst vært stabile. Men fram til 2010 var det en tendens til økt innvandrings-restriktivitet og skepsis til hvordan det går med integreringen. I 2012 er imidlertid skepsisen til innvandringsvolumet redusert, sammenlignet med 2010-målingen, og er tilbake på 2008-nivå. Det er også en høyere andel som mener at diskriminering av innvandrere forekommer sammenlignet med 2010. Vi ser dessuten at en høyere andel mener at "forholdet mellom nordmenn og innvandrere kommer til å bli bedre". Disse forskjellene er av en slik størrelsesorden at de ikke kan tilskrives tilfeldigheter, og resultatene tyder på at dette er uttrykk for reelle holdningsendringer i befolkningen.

Aktører i integreringsarbeidet

- Ansvaret for vellykket integrering av innvandrere plasseres først og fremst hos innvandrerne selv, men vi ser også at ansvaret plasseres hos den øvrige befolkningen og hos myndighetene. Rundt åtte av ti respondenter mener at innvandrerne selv har skyld i integreringsproblemer.

- Det er stabil enighet om at kommunene generelt bør ha en viktig rolle i integreringsarbeidet, men lavere oppslutning om at egen bostedskommune bør bosette flere flyktninger.

- Seks av ti mener at myndighetenes innsats for å integrere innvandrere er utilstrekkelig.

- Fire av ti har hørt om eller kjenner til IMDi, og ca. halvparten av disse vet hva IMDi gjør.

- De faktorene som anses som viktigst for å være godt integrert i Norge, er: å ha gode norskkunn-skaper (80 prosent) og å kunne forsørge seg selv og sin familie gjennom arbeid (71 prosent). Dernest kommer: å slutte opp om norske lover (47 prosent) og å dele et sett av grunnleggende verdier (38 prosent).

- Åtte av ti mener innvandrere må bevise sine norskkunnskaper gjennom en språktest for å få innvilget statsborgerskap.

- Flertallet, dvs. 60–80 prosent, kan tenke seg å yte ulike former for hjelp til barn, unge og voksne innvandrere med sikte på integrering.

- Viljen til å reagere aktivt mot etnisk diskriminering som man har vært vitne til, er varierende, og den er litt redusert siden 2005.

- Det er stort sett svært beskjedne endringer sammenlignet med tidligere års resultater, bortsett fra at andelen som vektlegger deling av grunn-leggende verdier som integreringskriterium, er økt med seks prosentpoeng sammenlignet med 2010-målingen, og med ti prosentpoeng hvis vi går helt tilbake til 2005.

Arenaer for kontakt og integrering

- Vel fire av ti sier de har kontakt med mange innvan-drere og ofte kontakt med innvandrere. I underkant av tre av ti har kontakt med få innvandrere og sjel-den kontakt.

- De som har mye og hyppig kontakt med innvan-drere, tenderer til å ha et mer positivt syn på innvandringsvolumet og på hvordan det går med integreringen, og de har høyere toleranse for for-skjellighet og mangfold enn hva som er tilfellet for dem med mindre kontakt. Kontakt har størst betyd-ning for synet på innvandringsvolum.

- Halvparten stiller seg positive til å få et familie-medlem (hypotetisk spørsmål om svigersønn eller -datter) med annen etnisk/kulturell bakgrunn enn dem selv. Det er imidlertid utbredt skepsis til å få et svigerbarn med annen religiøs bakgrunn enn kristen, og skepsisen er størst i forhold til muslimsk bakgrunn.

- Flertallet, 70 prosent, sier de bor i nabolag hvor det er få eller ingen med utenlandsk bakgrunn. Kun fire prosent bor i nabolag der halvparten eller flere har slik bakgrunn.

- Seks av ti mener at det ville være vanskelig for dem å bo i et område med mange innvandrere. Men på spørsmål om hvor stor innvandrerandelen i eget område må være før en velger å flytte, svarer rundt halvparten enten at de ikke vet eller at de er likegyldige til det, mens 27 prosent svarer at de vil flytte når innvandrere utgjør halvparten eller mer av beboerne.

- 80 prosent av respondentene slutter seg helt eller delvis til utsagnet "det er positivt for barn å gå på skole med elever fra ulike kulturer". 57 prosent slutter opp om at det er resultatene som er avgjørende ved valg av skole for egne barn, og ikke hvor stor andel av elevene ved skolen som har innvandringsbakgrunn. Men en like stor andel oppgir at de ikke ville valgt en skole med høy andel elever med innvandringsbakgrunn for egne barn.

- Det er økt skepsis til skoler med høy andel elever med innvandrerbakgrunn: Andelen som mener at det er skolens resultater, ikke andelen elever med innvandrerbakgrunn, som har betydning for valg av skole for egne barn, er redusert med 13 prosentpoeng sammenlignet med 2008.

- Ca. seks av ti er helt eller delvis av den oppfatning at innvandring er positivt for norsk økonomi. Her er det en liten økning sammenlignet med 2010.

- Åtte av ti mener myndighetene bør tilby gratis norskopplæring til arbeidsinnvandrere som planlegger å bli værende i Norge.

- Rundt 90 prosent tar helt eller delvis avstand fra usaklig behandling av arbeidssøkende innvandrere, mens rundt 75 prosent tar avstand fra såkalt "moderat kvotering" av innvandrere.

- Det er generelt stor skepsis til bruk av hijab i det offentlige rom. Over halvparten av respondentene er meget eller ganske negative til at kvinner bærer hijab på arbeidsplassen og på skolen som lærer. Tre fjerdedeler er negative til at kvinner bærer hijab som uniformert politi. Nesten fire av ti er negative til bruk av hijab på gaten. Fra 2005 har det ikke vært entydige endringer i synet på hijab.

Verdier, kultur og diskriminering

- Ytringsfrihet, demokrati, likestilling mellom kjønnene, velferdsstaten og religionsfrihet er verdiene som trekkes fram av flest som kjennetegnende for det norske samfunnet.

- I 2012 mener åtte av ti at det eksisterer et sett med grunnleggende verdier som nordmenn har felles. Syv av ti mener at de norske verdiene og verdiene til innvandrere fra Afrika, Asia og Sør- og Mellom-Amerika står i sterk kontrast til hverandre, mens kun litt over en tredjedel mener at innvandring utgjør en alvorlig trussel mot et felles norsk verdigrunnlag.

- I underkant av én av fem respondenter med utenlandsk bakgrunn svarer at de i løpet av det siste året har opplevd diskriminering i minst én av følgende situasjoner: på arbeidsplass, på skole/studiested, i butikk, på buss, tog eller t-bane, ved kontakt med politiet, i boligområdet, på utesteder/restauranter, på offentlige steder (gater, torg o.l.). Én av fire respondenter svarer at de har vært vitne til diskriminering i minst én av de samme situasjonene.

- Det er høy og stabil oppslutning om at "innvandrere med varig opphold i Norge skal ha samme rettigheter som nordmenn" – 85 prosent av respondentene gir helt eller delvis tilslutning til dette i 2012. Men på spørsmål om "nordmenn skal prioriteres foran innvandrere når det gjelder tilgang til offentlige velferdsgoder", er det en langt mindre andel av respondentene (67 prosent i 2012) som gir uttrykk for at det bør være likebehandling.

- Holdninger til verdier og kultur har i hovedsak vært nokså stabile i undersøkelsesperioden. Men det er også her vi finner noen av de største endringene sammenlignet med 2010-målingen

  - Vel en tredjedel (36 prosent) av respondentene mener at innvandring utgjør en alvorlig trussel mot et felles norsk verdigrunnlag. Tilsvarende andel i 2010 var ti prosentpoeng høyere.

  - Fire av ti (41 prosent) sier de er skeptiske til personer med muslimsk tro. Tilsvarende andel i 2010 var 11 prosentpoeng høyere.

  - Fire av ti (41 prosent) sier de er negative til bygging av moskeer i Norge, og fem av ti (48 prosent) at de er negative til bygging av moskeer i området der de bor. Tilsvarende andeler var ti og 11 prosentpoeng høyere i 2010.

SUMMARY

The integration barometer measures the population's attitudes on matters relating to immigration, integration and diversity. A representative sample of the Norwegian population answers approximately 150 questions. The survey has been carried out close to annually since 2005, making this year's survey the sixth wave. In this report we present results from the 2012-survey, and compare these with findings from the previous five waves.

Attitudes to immigration, integration and diversity have primarily been stable in the period from 2005 to 2012. The composition of these attitudes in the population is complex. On the one hand there is widespread tolerance and acceptance of diversity with regard to immigrants' values and traditions. On the other hand there is a persistently restrictive view on the level of immigration in large segments of the population, and a critical view on how well the integration of immigrants into Norwegian society is working.

In this year's survey we see a tendency towards a positive development in attitudes. Compared to the previous survey in 2010, fewer people have a negative opinion on the level of immigration and fewer people see immigration as a possible threat to Norwegian values. Furthermore, attitudes to people with a Muslim background and the building of mosques in Norway have grown more positive. A final significant change is that more people believe the relationship between immigrants and the rest of the population will improve in the future.

A great majority of the population thinks that there exists a set of basic values in Norwegian society. Freedom of speech, democracy, equal rights between men and women, the welfare state, and freedom of religion are perceived as the most central values. A majority see a stark contrast between 'Norwegian values' and 'the values of non-western immigrants', but only a minority consider immigration to pose a serious threat to a shared value system.

The substantial and partly increased acceptance of diversity that we find on a general level is less pronounced when the questions and topics relate to the respondents' own family, own children's school, own residential area, own municipality etc.

The most significant change since 2005 concerns the level of contact between immigrants and others. Increasing numbers are having more frequent contact with immigrants, including having immigrants as neighbors. The development is similar in all age groups. In 2012 few people report that they have no contact with immigrants. At the same time, one third of the population does not have any immigrants in their social circle, and the great majority still lives in neighborhoods with few or no immigrants.
People with extensive and frequent contact with immigrants are generally more positive to the question of the level of immigration and the integration process, and they have higher tolerance for diversity than those with less contact.

As in the previous survey waves good language skills and being able to support oneself and one's family through work are considered the two most essential criteria for successful integration. Supporting Norwegian laws and sharing a set of basic values are also seen as important.

Respondent attitudes vary relatively little across demographic characteristics such as gender, educational level and age.

Below we give an account of the main findings from the individual chapters.

Attitudes to immigration, integration and diversity

- The population is divided on the issue of the level of immigration. 45 percent support the statement that Norway should not admit any more immigrants to the country, while 55 percent oppose it.
- People who view the level of immigration favorably in general, also have the most positive attitudes to labor migration and migration on humanitarian grounds. But even among those that have a very negative opinion on the immigration level, more than half believe that labor migrants with an offer of employment should be allowed to come to Norway, regardless of their country of origin.
- There is general agreement that immigrants with permanent residence in the country should have equal rights to the rest of the population.
- Nine out of ten believe that immigrants are discriminated against.
- Two out of three are of the opinion that the relationship between immigrants and the rest of the population will improve in the future.
- There is widespread skepticism regarding how well the integration of immigrants into the Norwegian society is working. Even among people that view

the level of immigration favorably, 30 percent are pessimistic when it comes to the integration process.

- We find some variation in the attitudes examined in this chapter across demographic groups. Women are more positive to the level of immigration and have higher tolerance of diversity than men. The effect of educational level is relatively limited, but a higher educational level does imply a slightly more positive view on immigration level and higher tolerance. Differences between age groups are also minor; however, the middle-aged stand out to some extent by having slightly more negative attitudes on these issues. Party preference, on the other hand, has a clear relationship with the attitudes examined: People that are planning to vote for left wing parties are far more positive to the level of immigration and the integration process than people planning to vote for parties at the other end of the political spectrum.

- Attitudes to immigration and integration since 2005 have been first and foremost stable. To the degree that there was any change up until 2010, it was in the direction of increased immigrant restrictiveness and more concern for integration challenges. In 2012 the opinion on the level of immigration turned more positive, returning to the 2008 level. It is also more common to believe that immigrants are discriminated against in 2012 compared to 2010, and to believe that the relationship between immigrants and the rest of the population will improve in the future. These differences are too large to be coincidental, and are more likely to reflect real attitudinal changes in the population.

Parties involved in the integration work

- Respondents place the responsibility for the successful integration of immigrants particularly with the immigrants themselves, but also with the authorities and the remaining population. Eight in ten respond that immigrants themselves are to blame for possible integration problems.

- We find a firm consensus that local authorities should generally play a key role in the integration work, but less support for the resettlement of a larger number of refugees in own municipality.

- Six in ten believe that the authorities' integration efforts are inadequate.

- Four in ten have heard of, or know of, IMDi, and approximately half of these know of IMDi's work.

- Criteria considered important for successful integration are: Good language skills (80 percent), being able to support oneself and one's family through work (71 percent), supporting Norwegian laws (47 percent), and sharing a set of basic values (38 percent).

- Eight in ten agree that immigrants must prove their language skills through a language test before being granted citizenship.

- The majority, i.e. between 60 and 80 percent of the population, can envision giving various kinds of help to immigrant children, juveniles and adults to contribute to their integration in society.

- The willingness to react against ethnic discrimination is not as strong, and has declined somewhat since 2005.

- Generally speaking there have only been modest changes since 2005 in the attitudes discussed in this chapter. An exception concerns the percentage that emphasizes sharing basic values as an important criterion for integration, which has increased by six points since 2010 and by ten points since 2005.

Arenas for contact and integration

- Just over four in ten have frequent contact with a large number of immigrants. Just below three in ten have contact with few immigrants and seldom contact.

- People with extensive and frequent contact with immigrants are generally more positive to the question of the level of immigration and the integration process, and they have higher tolerance for diversity than those with less contact. Contact level has the strongest relationship with opinions on the immigration level.

- Half the population look favorably on the possibility of getting a family member (here: son-in-law or daughter-in-law) with a different ethnic/cultural background than themselves. However, the possibility of getting a son-in-law or a daughter-in-law with a non-Christian background is met with extensive skepticism, particularly in the case of a Muslim background.

- A majority of 70 percent live in neighborhoods with few or no immigrants. Only four percent live in neighborhoods where at least half the population has an immigrant background.

- Six in ten believe it would be difficult for them to live in an area with a lot of immigrant residents. When asked how large the immigrant share needs to be before they would consider moving, about half of the respondents either do not know or they do not care, while 27 percent would move only when the share of immigrants exceeds 50 percent of the area's residents.

- 80 percent of the respondents agree with the statement "it is valuable for children to go to school with pupils of different cultural backgrounds". 57 percent think that results should be decisive when choosing a school for their children, not the share of pupils with an immigrant background. However, when asked directly, a similar percentage maintains they would not choose a school for their children where a large share of pupils had an immigrant background.

- Skepticism of schools with a large share of pupils with an immigrant background has increased: The percentage emphasizing school results over share of pupils with an immigrant background as decisive for choice of school has been reduced by 13 percentage points since 2008.

- About six in ten consider immigration to be positive for the Norwegian economy, which represents a small increase compared to 2010.

- Eight in ten agree that the authorities should offer free language training to labor migrants who plan to remain in Norway.

- About 90 percent disassociate themselves wholly or partly from 'negative' discrimination of immigrant jobseekers, while 75 percent disassociate themselves from 'positive' discrimination (quota system).

- In general there is a great deal of disapproval on the subject of hijabs worn in public. More than half of the respondents are negative to women wearing hijabs (head scarfs) in the workplace or as a teacher working in school. Three fourths are negative to women wearing hijabs as uniformed police, and close to four in ten are negative to hijabs being worn in the street. In the period from from 2005 to 2012 the population's opinion on hijab use has shown no clear tendencies.

Values, culture and discrimination

- Freedom of speech, democracy, equal rights between men and women, the welfare state, and freedom of religion are the values that most see as characteristic for Norwegian society.

- In 2012 eight in ten think that there exists a set of basic values that Norwegians have in common. Seven in ten believe that 'Norwegian values' and the values of immigrants from Africa, Asia, and South and Central America stand in stark contrast to each other, but only a little more than a third consider immigration to pose a serious threat to a shared value system.

- Less than one in five respondents with a foreign background have experienced discrimination within the last year in at least one of the following situations: in the workplace, in school/places of higher education, in shops, on public transport, in contact with the police, in the residential area, in cafés, restaurants, bars etc., in public places (streets, squares etc.). One in four has witnessed discrimination in at least one of the same types of situations.

- There is considerable and stable support for the view that immigrants with permanent residence in Norway should have equal rights to the rest of the population; 85 percent of the population supports this notion either wholly or partly in 2012. However, when the question concerns access to welfare benefits, a lower percentage of respondents (67 percent in 2012) support equal treatment.

- Attitudes to values and culture have on the whole been relatively stable from 2005 to 2012. But we also find some of the largest changes compared to the 2010-survey among these attitudes:

  - Just over a third of respondents believe that immigration poses a serious threat to a shared Norwegian value system. This is ten percentage points less than in 2010.

  - Four in ten express skepticism of people of Muslim faith. This is 11 percentage points less than in 2010.

  - Four in ten are negative to building mosques in Norway, and five in ten are negative to building mosques in their own neighborhood. This is respectively 10 and 11 percentage points less than in 2010.

Kapittel 1: Innledning

1.1 Integreringsbarometeret og denne rapporten

Integreringsbarometeret er en kartlegging av befolkningens holdninger til innvandring, integrering og mangfold. I tillegg omfatter kartleggingen blant annet erfaringer med diskriminering og kontakt med innvandrere. Et representativt utvalg av befolkningen besvarer et spørreskjema bestående av ca. 150 spørsmål. Barometeret har tidligere blitt gjennomført i 2005, 2006, 2008, 2009 og 2010. Årets undersøkelse er dermed den sjette i rekken.

Navnet "barometer" indikerer at vi ønsker å måle endringer i folks holdninger. Spørreskjemaet er blitt revidert i løpet av perioden. Noen spørsmål er tatt ut, og nye er kommet til, og enkelte spørsmålsformuleringer har blitt endret. Samtidig har ca. 80 spørsmål vært stilt i alle rundene, noe som gir tidsserier tilbake til 2005. Spørreskjemaet finnes i Vedlegg 2.

I denne rapporten oppsummerer vi hovedfunnene fra 2012-kartleggingen, og vi ser på utviklingen i holdninger i perioden 2005 til 2012. Innholdet er strukturert på samme måte som tidligere rapporter fra Integreringsbarometeret og dekker følgende temaer:

- Holdninger til innvandring, integrering og mangfold.
- Aktører i integreringsarbeidet.
- Arenaer for kontakt og integrering.
- Verdier, kultur og diskriminering.

Datagrunnlaget for årets undersøkelse ble samlet inn 9.-16. mars 2012 av Norstat og Comte Analyse. Nettoutvalget er på 1400 personer 15 år og eldre fra Norstats webpanel. Det er vanskelig å si noe om den endelige svarprosenten, fordi undersøkelsen ble stengt da man hadde fått inn et tilstrekkelig antall svar. Basert på antallet som har svart i forhold til antallet som ble invitert til å delta i undersøkelsen, ligger svarprosenten på rundt 35. Dette er på samme nivå som i tidligere gjennomføringer. Comte Analyse har stått for alt av dataanalyse, samt utarbeidelsen av utkast til denne rapporten. Norstat har stått for datainnsamlingen.

I alle diagrammene og tabellene i rapporten gjengis svarfordelingene i prosent. Antall svar, det vil si prosentueringsgrunnlaget (N), for hvert undersøkelsesår er:

Tabell 1: Utvalgsstørrelse etter år for gjennomføring

År	N
2005	1203
2006	948
2008	1157
2009	1331
2010	1380
2012	1400

Vi har valgt å ikke oppgi prosentueringsgrunnlaget i tilknytning til hver figur i gjengivelsen av resultatene. For noen av figurene er imidlertid antall respondenter forskjellig fra det som er oppgitt i tabell 1. I disse tilfellene er N oppgitt i tilknytning til det aktuelle diagrammet.

Alle diagram og tabeller har referanse til spørsmålsnummer, slik at det er enkelt å finne fram til komplette svarfordelinger i tabellrapporten i Vedlegg 3.

Det er vanskelig å måle folks holdninger gjennom spørreundersøkelser. En særlig utfordring er knyttet til at spørsmål og påstander kan oppfattes forskjellig av respondentene, og at vi ikke vet hvilken forståelse de legger til grunn når de svarer. Dette gjelder selv om spørsmålene i prinsippet har en entydig formulering, og skyldes ulike referanserammer hos respondentene. Vi kommenterer til en viss grad alternative fortolkninger av spørsmål og svar som presenteres i rapporten, men er på ingen måte uttømmende på dette punktet.

Resultatene som beskrives i rapporten er signifikanstestet, og i teksten kommenteres statistisk signifikante forskjeller mellom de ulike gjennomføringsårene. I analysene opereres det med et signifikansnivå på fem prosent. Der hvor det ikke eksplisitt står at forskjellene er statistisk signifikante, betyr det at det er mer enn fem prosent sannsynlighet for at forskjellene vi ser, er utslag av tilfeldigheter. Generelt kan man beregne en statistisk usikkerhet på 1,5 til 3,5 prosentpoeng på resultatene, og usikkerheten er størst når fordelingene nærmer seg 50 prosent. For en mer utførlig beskrivelse av utvalg og metode henvises leseren til Vedlegg 1.

1.2 Sentrale begreper

Innvandrer er ifølge SSBs definisjon fra 2009 en person født i utlandet med to utenlandsfødte foreldre, mens en person født i Norge med to innvandrer-foreldre nå benevnes *norskfødt med innvandrer-foreldre*. Uttrykket *innvandrerbefolkningen* er endret til *personer med innvandrerbakgrunn*.

I spørreskjemaet brukes begrepet *innvandrer* stort sett uten at det er nærmere definert. Vi må følgelig regne med at den enkelte respondent har besvart spørsmålene med tanke på personer han eller hun tenker på som innvandrere. For noen vil det omfatte alle som har innvandret til Norge, i tråd med SSBs definisjon, mens andre trolig også vil tenke på barn av innvandrere som innvandrere. Vi vet heller ikke om de som har svart, har assosiert innvandrer med bestemte land eller verdensdeler.

Begrepet *nordmenn* brukes i utstrakt grad i spørreskjemaet, og er heller ikke definert.[1] Vi antar at de fleste assosierer nordmenn med majoriteten i befolkningen, som ikke har innvandrerbakgrunn. Men i mange sammenhenger vil også mennesker som har innvandret til Norge, bli definert som, eller kalle seg selv for, nordmenn. Især vil dette gjelde barn av innvandrere. Begrepsbruken er dermed ikke entydig, og derfor problematisk. Å bruke begrepene innvandrere og nordmenn som motsetningspar er også problematisk, fordi det bygger på en forestilling om at de fleste forstår nordmann som en kategori som ikke kan inkludere innvandrere. Som fagdirektorat for integrering ønsker ikke IMDi å bidra til å bekrefte denne lite inkluderende forståelsen av norsk eller nordmann.

Når vi allikevel har brukt disse begrepene, er det for at spørsmålene skal være lette å oppfatte og forstå. I selve rapportteksten er begrepet nordmenn erstattet med *den øvrige befolkningen* eller *befolkningen for øvrig*. Innvandrer brukes i tråd med SSBs nye definisjoner, mens personer med innvandrerbakgrunn henviser til både innvandrere og norskfødte barn av innvandrere.

Språk beskriver virkeligheten, men er også med på å definere den. IMDis omtale av "innvandrere" og "nordmenn" kan bidra til å forme oppfatninger i befolkningen om hva disse begrepene betyr. Dette er en utfordring vi tar med oss videre i arbeidet med revidering av spørreskjema, der endring av spørsmål må vurderes i forhold til å bevare tidsserier.

Flyktning. I Norge kan man få status som flyktning enten etter å ha søkt om asyl eller ved å bli akseptert som overføringsflyktning etter søknad fra UNHCR.

Integrering betyr inkludering av individer eller grupper på like vilkår i samfunnet, i en organisasjon eller på ulike samfunnsområder, og innebærer gjensidig tilpasning mellom gruppene. Integrering er med andre ord en tosidig prosess.

1 Også SSB bruker begrepet "nordmenn" i sine holdningsundersøkelser, uten at det defineres nærmere

Kapittel 2: Holdninger til innvandring, integrering og mangfold

I dette kapitlet tar vi for oss hvordan befolkningen stiller seg til de mer generelle spørsmålene om innvandring, integrering og mangfold i det norske samfunnet.

2.1 Holdninger til innvandring

I dag er det om lag 655 000 personer bosatt i Norge som enten har innvandret selv eller er født i Norge med innvandrerforeldre. Denne gruppen utgjør til sammen 13,1 prosent av befolkningen. Antallet innvandrere og personer født i Norge med innvandrerforeldre er nær fordoblet siden år 2000. Statistisk sentralbyrås nyeste befolkningsframskrivninger tyder på at veksten vil fortsette de neste 30 årene.

gende påstand "Vi bør ikke slippe inn flere innvandrere i Norge".[2] I figur 1 ser vi at 46 prosent av de spurte i 2012 svarer at påstanden passer helt eller ganske godt med deres oppfatning. Over halvparten, 55 prosent, svarer imidlertid at utsagnet passer ganske dårlig eller ikke i det hele tatt.

Figur 1 viser at det er en lavere andel som er negative til at Norge skal ta imot flere innvandrere i 2012 sammenlignet med 2010 og 2009, hvor 53 prosent var skeptiske til innvandringsvolumet. Denne endringen på syv prosentpoeng er statistisk signifikant. Holdningen til innvandringsvolum ligger nå på samme nivå som i 2005 til 2008, og trenden med økende skepsis i perioden 2009 til 2010 ser ut til å være brutt.[3]
Kvinner har en noe mer positiv holdning til inn-

Figur 1: Holdning til innvandringsvolum 2005–2012. Spørsmål 6.2. Prosent.
Hvor godt eller dårlig passer følgende påstand med din oppfatning: Vi bør ikke slippe inn flere innvandrere i Norge.

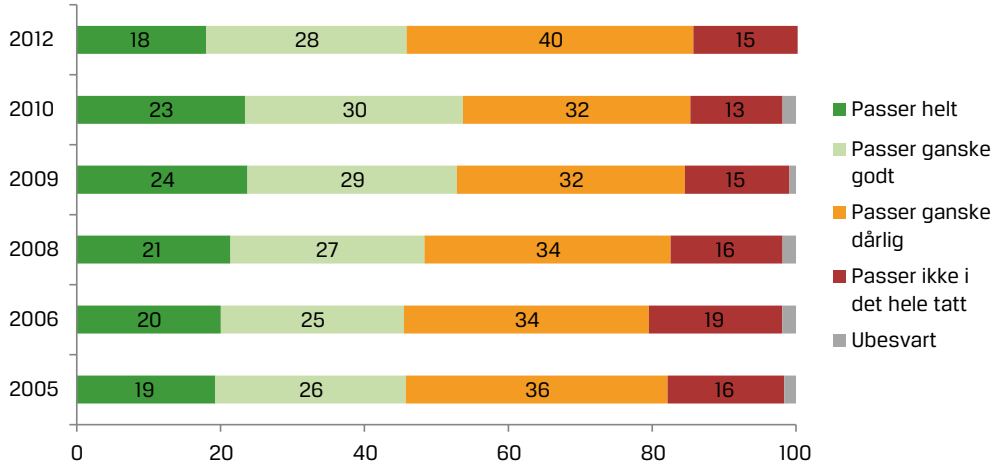

Innvandrerne i Norge består av personer med bakgrunn fra 219 ulike land. Det er flest innvandrere fra Polen, Sverige, Tyskland og Litauen. Innvandrerne har kommet hit som flyktninger, som arbeidsinnvandrere, for å ta utdanning eller gjennom familierelasjoner til noen i Norge. I løpet av de siste ti årene har arbeidsinnvandrere utgjort en stadig større andel av innvandrerne, og etter 2006 har arbeid vært viktigste innvandringsgrunn (kilde: SSB 2012).

Det er viktig å understreke at uttrykkene "innvandrer" og "innvandring" – som brukes hyppig i spørreskjemaet – omfatter hele spekteret av landbakgrunner og innvandringsgrunner, og at de kan gi ulike assosiasjoner til respondentene. For å undersøke hva befolkningen mener om innvandringsvolumet i Norge, ble respondentene bedt om å ta stilling til føl-

vandringsvolumet enn menn, og høyt utdannede en noe mer positiv holdning enn lavt utdannede. Aldersforskjellene er overraskende små og ikke signifikante i vårt materiale. Betydningen av partipreferanse viser derimot at dette er et spørsmål som i stor grad skiller velgergruppene i landet. Mens 87 prosent av respondentene som sier de ville stemt på Sosialistisk

2 Denne påstanden er ikke entydig: Den kan fortolkes som at Norge ikke skal slippe inn flere innvandrere i det hele tatt, og den kan fortolkes som at det ikke bør slippes inn et større antall enn hva som er praksis per i dag. Hvordan respondenten har fortolket denne påstanden, er det vanskelig å si noe om.

3 Grunnet en feil i spørreskjemaet hadde ikke respondentene mulighet til å svare "vet ikke" i 2012. Det at flere har blitt tvunget til å ta stilling til spørsmålet, kan være en delforklaring på hvorfor svarfordelingen har endret seg sammenlignet med 2010-undersøkelsen. Svarfordelingene for dette spørsmålet de foregående årene viser imidlertid at det kun var mellom én og to prosent som valgte å svare "vet ikke". De forskjellene vi observerer mellom 2010 og 2012, kan derfor ikke alene forklares med denne ulikheten i svaralter nativer. Resultatene tyder således på at det har vært en reell endring i holdninger til økt innvandring over de siste to årene.

Venstreparti ved neste stortingsvalg, mener påstanden om at vi ikke bør slippe inn flere innvandrere i Norge, passer dårlig eller ikke i det hele tatt, gjelder dette kun 14 prosent av de som ville stemt på Fremskrittspartiet.

Barometeret avdekker variasjoner i graden av aksept for innvandring etter hva som er årsaken til at personer har kommet til Norge, dvs. om de er flyktninger, familiegjenforente med flyktninger eller arbeidsinnvandrere.

I figur 2 ser vi hvordan respondentene stiller seg til innvandring av humanitære årsaker generelt, samt til mottak og bosetting av flyktninger og familiegjenforente i egen kommune.

Rundt halvparten av respondentene mener Norge bør ta imot flere innvandrere på humanitært grunnlag: 51 prosent mener at Norge bør ta imot flere flyktninger som har behov for beskyttelse, og 57 prosent mener at det bør bli lettere for flyktninger bosatt i Norge å bli gjenforent med sin familie, det vil si at ektefelle og mindreårige barn får komme hit.

40 prosent av de spurte mener at utsagnet "Min kommune bør bosette flere flyktninger", passer helt eller ganske godt for deres del, mens 32 prosent sier de ville stilt seg positivt til etablering av asylmottak der de bor. Det er med andre ord langt mer positive holdninger til at flere flyktninger og familiegjenforente får komme til Norge, enn det er til eventuell bosetting av flyktninger og etablering av asylmottak der man selv bor.

Variasjonene fra år til år for disse holdningsspørsmålene er relativt små. Men for hele tidsperioden ser vi en liten tendens til mer negative holdninger fram til 2010: Andelen som mener Norge bør ta imot flere flyktninger, ble redusert med seks prosentpoeng fra 2006 til 2010, andelen som sier de ville være positive til etablering av asylmottak på hjemstedet, med syv prosentpoeng fra 2008 til 2010, og andelen som støtter bosetting av flere flyktninger i egen kommune, med seks prosentpoeng fra 2008 til 2010. I 2012 ser vi imidlertid at nedgangen har flatet ut eller snudd for alle spørsmålene.

Når det gjelder arbeidsinnvandring, ble respondentene bedt om å ta stilling til to påstander: "Personer fra land utenfor EU må få lov til å være i Norge i seks måneder for å søke arbeid", og "Personer som er tilbudt ansettelse i Norge må få komme hit for å arbeide uansett hvilket land de kommer fra".

Figur 3 viser hvordan syv av ti mener at det passer godt at de som er tilbudt jobb i Norge, må få komme hit og jobbe uavhengig av hvilket land de kommer fra.

Figur 2: Holdninger til mottak og bosetting av flyktninger 2006-2012. Spørsmål 18.3–18.6. Prosent. Hvor godt eller dårlig passer følgende påstander med din oppfatning? Andel som svarer "passer helt" eller "passer ganske godt".

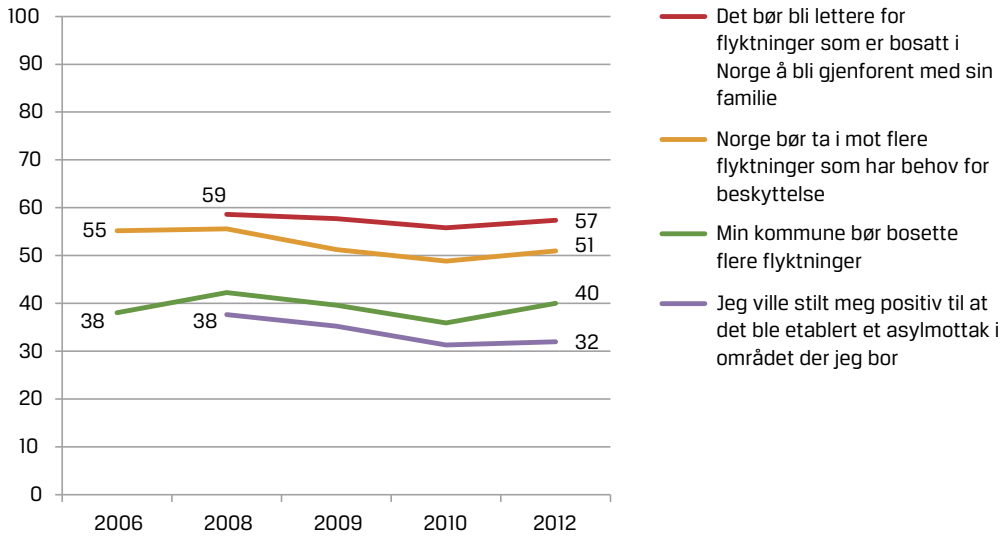

Når det gjelder personer som kommer til landet uten jobb på forhånd, er holdningene mer restriktive. I underkant av halvparten av respondentene (47 prosent) mener at det passer helt eller nokså godt at personer fra land utenfor EU må få lov til å være i Norge i seks måneder for å søke arbeid. 51 prosent svarer at denne påstanden passer dårlig.

Oppfatningen om at personer med jobb må få komme uavhengig av landbakgrunn, har vært relativt stabil i perioden 2005 til 2012, men med en noe økende skepsis siden 2005. Det er større variasjon i holdningen til at personer utenfor EU skal få komme til Norge for å søke jobb. I perioden 2005 til 2008 var det en økende aksept for arbeidstakere utenfor EU, men i perioden 2008 til 2010 avtok dette. Siden 2010 er folk igjen blitt mer positive til arbeidsinnvandring også fra land utenfor EU: Andelen som svarer at det pas-

Figur 3: Holdninger til arbeidsinnvandring 2005–2012. Spørsmål 22.5 og 22.6. Prosent.
Hvor godt eller dårlig passer følgende påstander med din oppfatning? Andel som svarer "passer helt" eller "passer ganske godt".

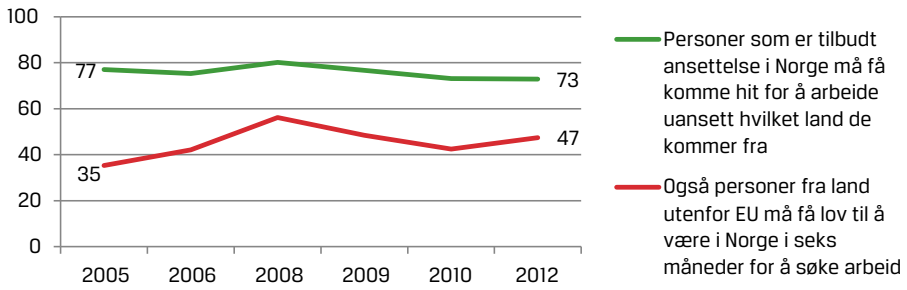

ser helt eller nokså godt at personer fra land utenfor EU skal kunne oppholde seg i landet i seks måneder for å søke jobb, økte fra 42 prosent i 2010 til 47 prosent i 2012. Dette er en statistisk signifikant endring. 2012-resultatet tilsvarer nivået for 2009.

Figur 4 viser sammenhengen mellom holdning til innvandringsvolum generelt og holdninger til arbeidsinnvandring og innvandring på humanitært grunnlag. Blant de som er mest positive til økt innvandringsvolum, ser vi at også holdningene til innvandring på grunn av arbeid, flukt eller familiegjenforening med flyktning er mest positive. Eksempelvis mener åtte av ti respondenter med den mest positive holdningen til innvandringsvolumet at Norge bør ta imot flere flyktninger. Den tilsvarende andelen for personer som er mest skeptiske til innvandringsvolumet, ligger på 18 prosent. Den samme tendensen ser vi når det gjelder familiegjenforening og arbeidssøkende utenfor EU. Det er imidlertid verdt å merke seg at aksepten for arbeidsinnvandring for personer med ansettelse i mindre grad er avhengig av hvordan folk stiller seg til innvandringsvolumet: Over halvparten av de som er mest negative til innvandringsvolumet, er enige i at arbeidere med ansettelse skal kunne innvandre til Norge.

Figur 4: Holdninger til innvandringsvolum generelt og til innvandring på grunn av arbeid, familiegjenforening og flukt[4] (2005–2012). Spørsmål 6.2, 18.3, 18.4, 22.5 og 22.6. Prosent.
"Vi bør ikke slippe inn flere innvandrere i Norge" vs. andelene som mener påstandene knyttet til innvandringsgrunn "passer helt" eller "passer ganske godt".

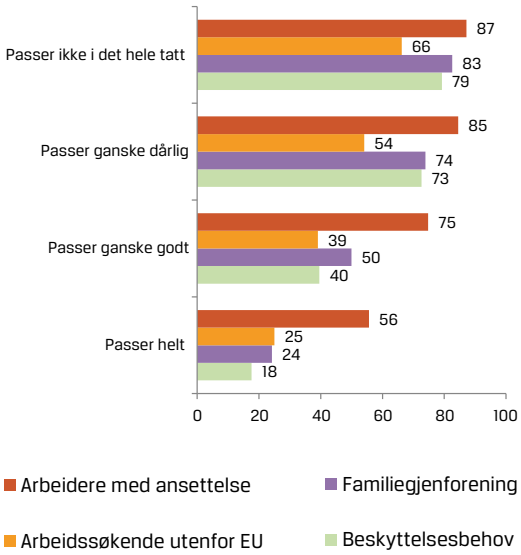

4 Forklaringene i figuren refererer følgende spørsmål: "Arbeidere med ansettelse" = Personer som er tilbudt ansettelse i Norge må få komme hit for å arbeide uansett hvilket land de kommer fra (2005–2012). "Arbeidssøkende utenfor EU" = Også personer fra land utenfor EU må få lov til å være i Norge i seks måneder for å søke arbeid (2005–2012). "Familiegjenforening" = Det bør bli lettere for flyktninger som er bosatt i Norge å bli gjenforent med sin familie ved at deres ektefelle og mindreårige barn også får komme hit (2008–2012). "Beskyttelsesbehov" = Norge bør ta imot flere flyktninger som har behov for beskyttelse (2006–2012).

2.2 Hvordan synes folk det går med integreringen?

Integreringsbarometeret har siden 2005 stilt respondentene spørsmålet "I det store og hele, hvordan synes du integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer?" I årets måling svarte 46 prosent at de synes integreringen fungerer ganske dårlig eller meget dårlig, mens 22 prosent mener den fungerer ganske bra. Kun 1 av 100 mener integreringen fungerer meget bra. Det er med andre ord langt mer vanlig å mene at integreringen fungerer dårlig, enn å mene at den går bra.

Ser vi på utviklingen i hele perioden, finner vi en markant dreining fra 2005 til 2006 hvor andelen nøytrale reduseres, mens andelen negative øker omtrent tilsvarende. Fra 2006 til 2012 er bildet først og fremst preget av stabilitet (figur 5).

eller meget dårlig. For de andre partienes velgere ligger denne andelen på mellom 22 og 44 prosent.

I 2012 mener rundt to av tre respondenter (68 prosent) at påstanden "Forholdet mellom nordmenn og innvandrere kommer til å bli bedre" (spørsmål 6.3) passer helt eller ganske godt, mens én av tre (32 prosent) ikke deler denne oppfatningen. Sammenlignet med resultatene fra Integreringsbarometeret i perioden 2006 til 2010, er det en statistisk signifikant økning på mellom seks og 11 prosentpoeng i andelen som mener at forholdet mellom innvandrere og den øvrige befolkningen kommer til å bli bedre. Andelen som er positive til denne påstanden, er i 2012 tilbake på samme nivå som i 2005.

Figur 5: Syn på integrering 2005–2012. Spørsmål 1. Prosent.
I det store og hele, hvordan synes du integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer?

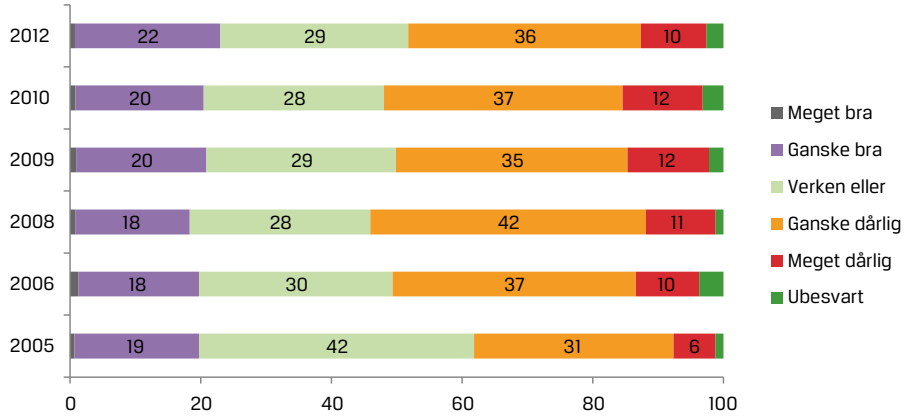

I hvilken grad er det sammenheng mellom synet på innvandringsvolum og vurderingen av hvordan integreringen av innvandrere fungerer? Resultatene fra årets undersøkelse viser at blant de som absolutt ikke ønsker å slippe inn flere innvandrere, mener 76 prosent at integreringen fungerer ganske eller meget dårlig. Blant de som i størst grad åpner for innvandring, mener 30 prosent at integreringen fungerer dårlig. Med andre ord, også blant de som er mest positive til innvandring, er det skepsis til hvordan integreringen av innvandrere fungerer.

Vi finner kun små forskjeller mellom kvinner og menn i vårt materiale i synet på integrering. Ser vi på alder, er det de middelaldrende som er mest kritiske til hvordan det går med integreringen. Partipreferanse har klar betydning. Høyre og særlig Fremskrittspartiets velgere skiller seg ut med andeler på henholdsvis 57 og 75 prosent som mener integreringen går ganske

2.3 Holdninger til inkludering

Det å være skeptisk til innvandringsvolum og hvordan integreringen fungerer er altså relativt utbredt i befolkningen. Innebærer dette at vi også finner lav toleranse for forskjellighet og lite aksept for mangfold? Figur 6 viser hvordan respondentene har vurdert fire ulike påstander som fanger opp holdninger til inkludering og oppfatning om behov for tilpasning hos innvandrere.

Figur 6: Grad av tilslutning til fire påstander om innvandrere og Norge 2005–2012. Spørsmål 2.2–2.5. Prosent. Hvor godt eller dårlig passer følgende påstander med din oppfatning? Andel som svarer "passer helt" eller "passer ganske godt" på de tre første påstandene og "passer dårlig" eller "passer ganske dårlig" på den siste påstanden.

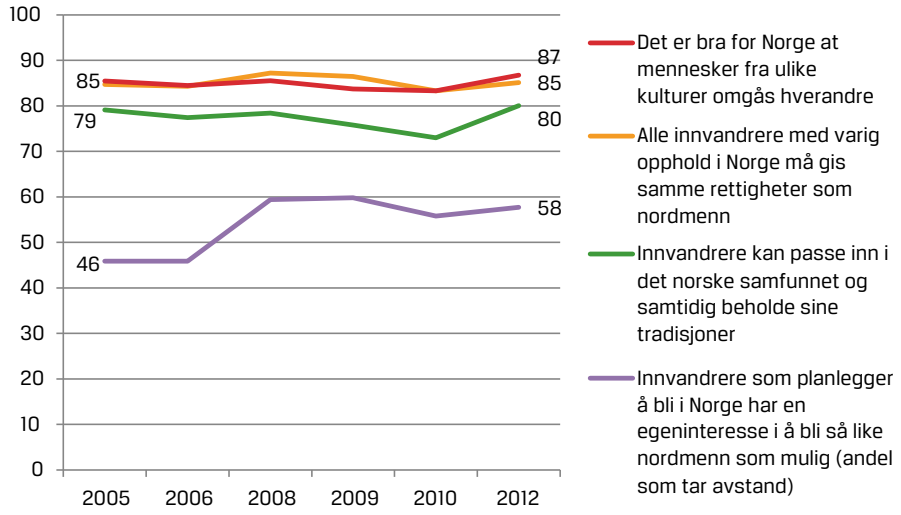

I årets undersøkelse gir 80 prosent av respondentene sin tilslutning til at innvandrere kan passe inn i det norske samfunnet og samtidig beholde sine tradisjoner. I tråd med dette mener 58 prosent at det ikke er nødvendig for innvandrere som planlegger å bli i Norge, å bli så lik "nordmenn" som mulig. 85 prosent av respondentene gir uttrykk for at innvandrere med varig opphold i Norge skal ha samme rettigheter som befolkningen for øvrig, og 87 prosent slutter seg til at det er bra for Norge at mennesker fra ulike kulturer omgås hverandre.

Disse resultatene indikerer en relativt stor grad av toleranse og aksept for mangfold, i hvert fall på et overordnet nivå. Det er også høy tilslutning til likebehandling mellom innvandrere og den øvrige befolkningen.

Integreringsbarometeret viser dessuten at det er relativ høy bevissthet om at diskriminering av innvandrere forekommer (spørsmål 6.1); ni av ti mener at dette er tilfellet i 2012. Her er det en statistisk signifikant økning på mellom seks og ni prosentpoeng sammenlignet med nivået i perioden 2008 til 2010. Andelen som er enige i at diskriminering av innvandrere forekommer, er i 2012 på samme nivå som i 2005 og 2006.

Dersom vi slår sammen tre av indikatorene på toleranse fra figur 6, får vi et samlet og mer robust toleransemål.[5] Ifølge denne indeksen har i overkant av halvparten av respondentene i 2012 middels høy toleranse overfor innvandrere, mens rundt en tredjedel har høy toleranse. Én av ti kan sies å ha middels lav toleranse, mens andelen med lav toleranse, det vil si de som er helt uenig i samtlige av de tre påstandene, utgjør rundt to prosent av respondentene. Toleransen for innvandrere har økt noe sammenlignet med 2010, og er igjen oppe på samme nivå som i perioden 2005 til 2009.

5 Indeksen er basert på de tre spørsmålene fra figur 6: "Innvandrere kan passe inn i det norske samfunnet og samtidig beholde sine tradisjoner", "Det er bra for Norge at mennesker fra ulike kulturer omgås" og "Alle innvandrere med varig opphold i Norge må gis samme rettigheter som nordmenn". Lav toleranse gis verdien 1 og høy toleranse gis verdien 4 på hver indikator. Indikatorene adderes og summen divideres med 3.

Toleransen synker noe med økende alder. I figur 7 ser vi at i de yngste aldersgruppene har fire av ti høy toleranse, mens det gjelder bare to av ti blant de eldste (figuren viser fordelingen etter alder for alle undersøkelsesårene slått sammen).

Det er en klar sammenheng mellom synet på hvordan det går med integreringen i det norske samfunnet, og grad av toleranse. For eksempel synker andelen med høy toleranse fra 60 prosent blant de som mener at integreringen går meget bra, til ti prosent blant de som mener den går meget dårlig. Det er også en klar sammenheng mellom holdning til innvandringsvolum og toleranse. Blant personer som mener at vi absolutt ikke bør slippe inn flere innvandrere til Norge, er det kun 11 prosent som har høy toleranse, mens dette gjelder 65 prosent blant personer med den mest positive holdningen til innvandringsvolum.
Kvinner har høyere toleranse enn menn, og personer med høy utdanning noe høyere toleranse enn personer med lav utdanning. Aldersforskjellene er igjen meget små i vårt materiale. Blant de yngste (personer under 20 år) finner vi den høyeste andelen med høy toleranse – men også den høyeste andelen med middels lav eller lav toleranse. Ser vi på partitilhørighet, er det blant Frps velgere 57 prosent som har høy eller middels høy toleranse; for alle de andre partiene er denne andelen på over 85 prosent (blant RVs velgere har 100 prosent høy/middels høy toleranse og blant SVs velgere 98 prosent).

Figur 7: Toleranse overfor innvandrere (indeks) etter alder (2005–2012). Prosent.

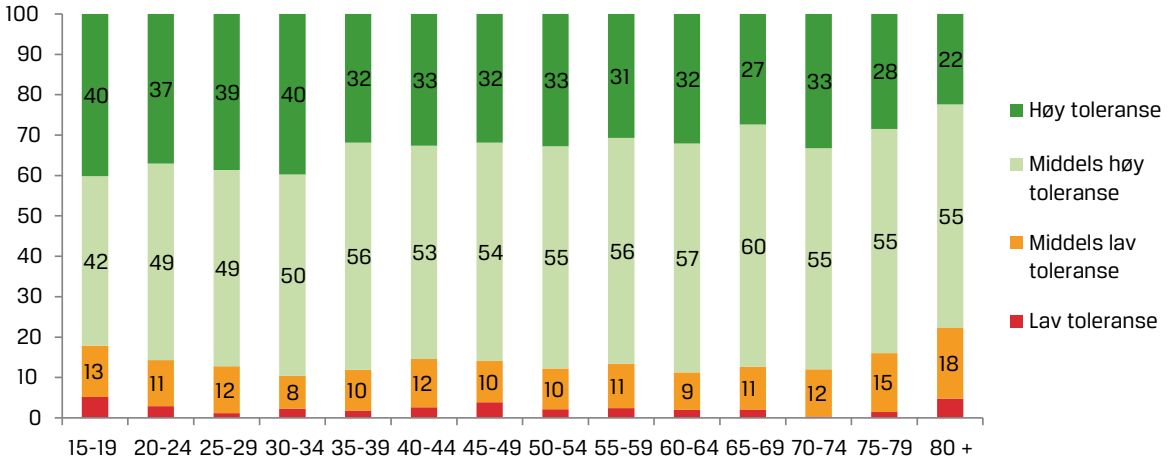

2.4 "Innvandring og integrering" som samfunnsspørsmål

Hvor viktig mener folk at "innvandring og integrering" er som samfunnsspørsmål? I undersøkelsen blir respondentene bedt om å velge de tre samfunnsspørsmålene de selv synes er viktigst (figur 8). I 2012 oppgir 16 prosent "innvandring og integrering" som et av de tre viktigste samfunnsområdene, noe som gir en femteplass etter helse, utdanning, eldreomsorg og lov og orden/kriminalitet. I perioden 2005 til 2009 vurderte en stadig større andel av respondentene "innvandring og integrering" som et av de tre viktigste samfunnsspørsmålene. Denne utviklingen snudde imidlertid i 2010.

Figur 8 viser også at "Rasisme/etnisk diskriminering" i liten grad anses som et viktig samfunnsspørsmål sammenlignet med de øvrige som nevnes. Bare tre prosent av respondentene mener at dette spørsmålet er blant de tre viktigste.

Figur 8: Betydningen av "Innvandring og integrering" som samfunnsspørsmål 2005–2012. Spørsmål 24. Prosent. Hvilket eller hvilke av følgende spørsmål eller samfunnsområder syns du er viktigst i Norge i dag? Velg maks tre svar.

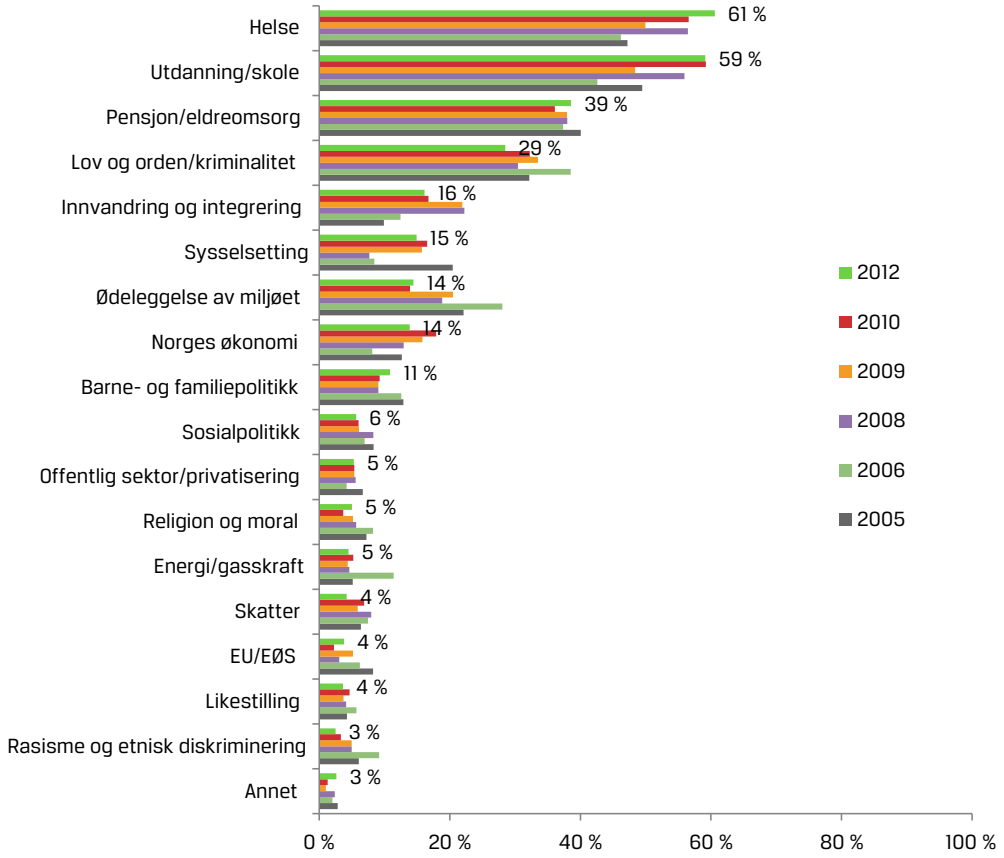

2.5 Oppsummering

- Befolkningen er delt i spørsmålet om innvandringsvolum. 45 prosent slutter seg helt eller delvis til påstanden om at Norge ikke bør slippe inn flere innvandrere, mens 55 prosent er mer positive.

- De som er mest positive til innvandringsvolumet generelt, har også mest positive holdninger til arbeidsinnvandring og til innvandring av humanitære grunner. Men selv blant de som er mest negative til innvandringsvolumet, mener over halvparten at arbeidsinnvandrere med ansettelsestilbud bør få komme, uansett hvilket land de kommer fra.

- Det er utbredt skepsis til hvordan integreringen av innvandrere i Norge fungerer. Skepsisen er høyest blant respondenter som er restriktive til innvandringsvolumet. Men også blant de som er mest positive til innvandring, er det skepsis til hvordan integreringen av innvandrere fungerer.

- Det er en høy grad av uttalt toleranse for forskjellighet og bred aksept for at innvandrere skal kunne beholde sine tradisjoner og samtidig passe inn i det norske samfunnet.

- Det er bred enighet om at innvandrere med varig opphold skal ha samme rettigheter som den øvrige befolkningen.

- Ni av ti respondenter mener at diskriminering av innvandrere forekommer.

- To av tre mener at "forholdet mellom nordmenn og innvandrere kommer til å bli bedre".

- Vi finner en viss betydning av sosiale bakgrunnsvariabler for holdningene som er undersøkt i dette kapitlet. Kvinner har en mer positiv holdning til innvandringsvolumet enn menn og høyere toleranse enn menn. Videre har utdanningsnivå en viss effekt i retning av å gi mer positiv holdning til innvandringsvolumet og høyere toleranse, men effekten er relativt liten. Alderseffektene er svake, og til dels er det de middelaldrende som skiller seg ut med mest negative holdninger. Partipreferanse har derimot klar innflytelse, ikke overraskende på den måten at personer som vil stemme på partier til venstre i det politiske landskapet, er mest positive til innvandringsvolum og integreringsprosessen.

- Siden 2005 er det alt i alt ikke store endringer i folks holdninger til innvandring og integrering, men fram til 2010 var det en tendens til økt innvandringsrestriktivitet og skepsis til hvordan det går med integreringen. I 2012 er imidlertid folks skepsis til innvandringsvolumet redusert, sammenlignet med hva det var i 2010. Holdningen er nå på tilsvarende nivå som 2008. Det er også en høyere andel som mener at diskriminering av innvandrere forekommer i 2012, sammenlignet med 2010. Vi ser dessuten at en høyere andel mener at "forholdet mellom nordmenn og innvandrere kommer til å bli bedre". Disse forskjellene er av en slik størrelsesorden at de ikke kan tilskrives tilfeldigheter, og resultatene tyder på at dette er uttrykk for reelle holdningsendringer i befolkningen.

Kapittel 3: Aktører i integreringsarbeidet

Integrering er en toveis prosess som krever gjensidig tilpasning. Vi har fokusert på følgende hovedaktører i integreringsarbeidet: statlige og kommunale myndigheter, innvandrerne og den øvrige befolkningen. I dette kapitlet ser vi på hvordan respondentene vurderer de ulike aktørenes ansvar og innsats med hensyn til integrering av innvandrere.

3.1 Hvem har ansvaret for vellykket integrering?

Respondentene plasserer ansvaret for en vellykket integrering av innvandrere først og fremst hos innvandrerne selv, men også hos resten av befolkningen og hos myndighetene. Figur 9 viser at i 2012 mener åtte av ti at problemer med integrering av innvandrere i stor eller nokså stor rad skyldes mangel på innsats fra innvandrerne selv, mens litt over seks av ti mener problemene skyldes manglende innsats fra henholdsvis myndighetene og den øvrige befolkningen.

At integreringsproblemer kan skyldes at innvandrere utsettes for diskriminering (spørsmål 5.1) – eksempelvis fra myndigheter og den øvrige befolkningen, er det 46 prosent som gir sin tilslutning til. Dette er en nedgang på fire prosentpoeng sammenlignet med 2008, men en statistisk signifikant økning på fire prosentpoeng fra 2010.

Respondentens grad av "toleranse" for innvandrere (jf. "toleranseindeks" kapittel 2) har klar sammenheng med synet på hvor ansvaret for integreringen ligger. Blant personer med "lav grad" grad av toleranse plasserer i overkant av åtte av ti ansvaret hos innvandrerne, mens bare én av ti mener ansvaret ligger hos myndighetene, og enda færre, kun tre prosent, hos befolkningen for øvrig.

Figur 9: Syn på hva problemer med integreringen skyldes 2008–2012. Spørsmål 5.1–5.4. Prosent.
Hvor godt eller dårlig passer følgende påstander med din oppfatning? Problemer med integrering av innvandrere skyldes ...
Andel som svarer "passer helt" eller "passer ganske godt".

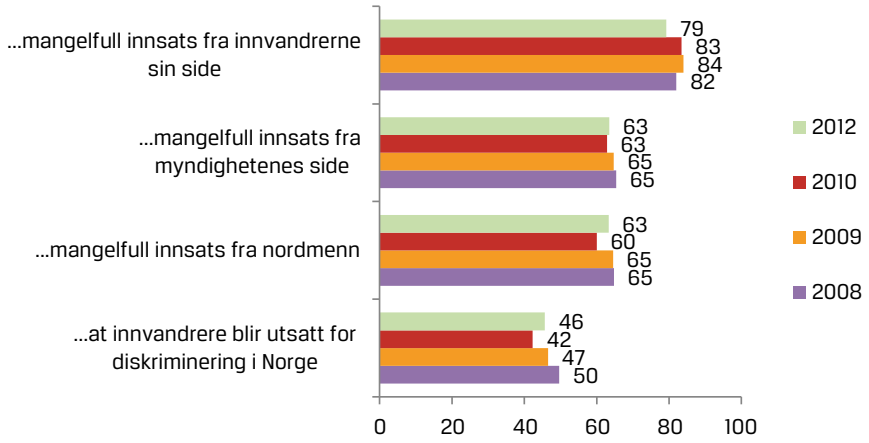

3.2 Myndighetene

Kjennskapen til og kunnskapen om integreringsmyndighetene er relativt begrenset i den norske befolkningen (spørsmål 27 og 28). Fire av ti oppgir at de har hørt om eller kjenner til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), og to av ti at de har hørt om eller kjenner til hva IMDi gjør. Sammenlignet med perioden 2006 til 2010 er det i 2012 en noe høyere andel som har hørt om IMDi og hva direktoratet jobber med.

Flertallet av respondentene oppgir at de er skeptiske til myndighetens innsats: Seks av ti er helt eller delvis uenig i påstanden "Myndighetene gjør en god nok innsats for å integrere innvandrere i det norske samfunnet" (spørsmål 6.9). Siden 2008 har disse holdningene vært stabile.

Kommunene er sentrale aktører i bosettings- og integreringsarbeidet. Respondentene i årets undersøkelse samstemmer i at kommunene bør ha en viktig rolle lokalt. Blant annet svarer 85 prosent at det passer helt eller ganske godt med deres oppfatning at "Kommunene bør gjøre en innsats for å hjelpe flyktninger med å integreres i det norske samfunnet" (spørsmål 6.7). Dette er et generelt utsagn om kommunene og dreier seg ikke om respondentens hjemkommune. I kapittel 2 så vi imidlertid at i underkant av fire av ti (37 prosent) mener kommunen de bor i, bør bosette flere flyktninger. Denne relativt lave oppslutningen *kan* være et uttrykk for at folk er skeptiske til at egen bostedskommune skal påta seg oppgaver knyttet til innvandring og integrering, eventuelt at kommunens oppgaver skal bli mer omfattende enn hva de er i dag.

3.3 Innvandrerne

Hva mener så respondentene om innvandrerne selv som aktører i integreringsarbeidet og i egen integreringsprosess? I årets måling svarer 78 prosent at påstanden "Innvandrere har selv hovedansvaret for å bli integrert" (spørsmål 6.8), passer helt eller ganske godt med egen oppfatning. Dette resultatet er i tråd med at rundt 80 prosent av de spurte mener at integreringsproblemer skyldes manglende innsats fra innvandrerne selv, som beskrevet først i kapitlet. Analyser viser for øvrig en sammenheng mellom det å mene at integreringen fungerer dårlig, og det å plassere hovedansvaret for egen integrering hos innvandrerne selv.

Hva vil det si å være integrert, og hva skal til for å bli det? I figur 10 ser vi hvilke kriterier som vurderes som viktige og mindre viktige for å være godt integrert i det norske samfunnet når respondentene bes om å oppgi de tre de synes er viktigst.

Resultatene tyder på at nøkkelen til integrering oppfattes å være norskkunnskaper og selvforsørging. I årets undersøkelse legger flest vekt på norskkunnskaper (gjelder 80 prosent), dernest vektlegges det å kunne forsørge seg selv og sin familie gjennom arbeid (gjelder 71 prosent). At norskkunnskaper vurderes som viktig, underbygges av at åtte av ti gir helt eller delvis tilslutning til at det bør være obligatorisk å bestå en språkprøve for å få innvilget statsborgerskap (spørsmål 2.1). Vi ser altså at majoriteten av de spurte legger brorparten av ansvaret for integrering på innvandrerne selv, da både gode norskkunnskaper og selvforsørging forutsetter at innvandrerne selv er den viktigste aktøren.

Figur 10: Kriterier for integrering 2008–2012. Spørsmål 25. Prosent.
Hva mener du er viktig for å være godt integrert i det norske samfunnet? Kryss av for de tre kriteriene du synes er viktigst.

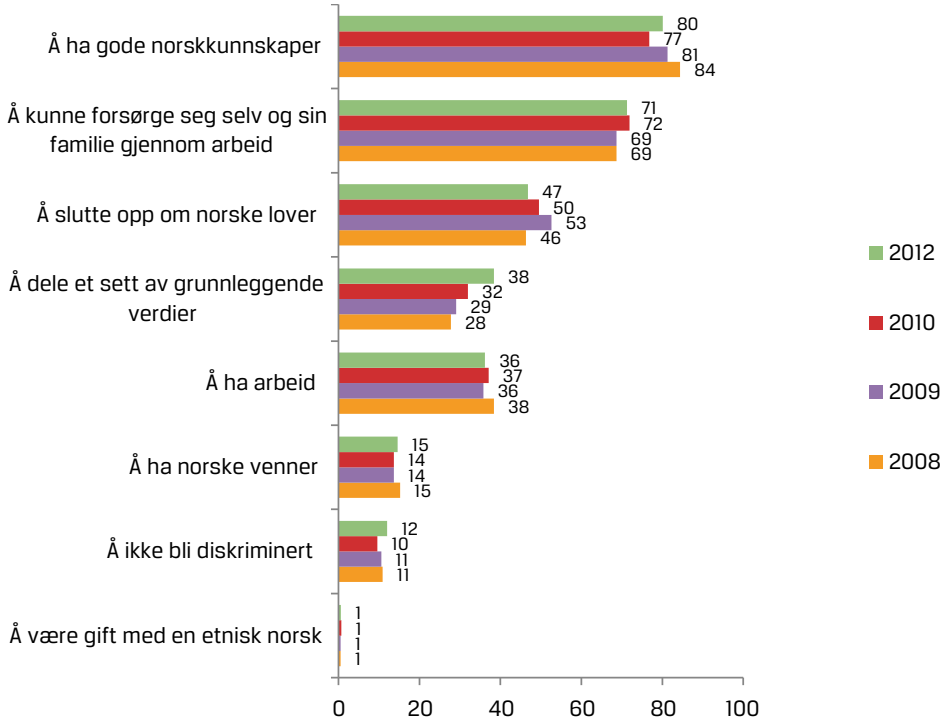

Eventuelle verdiforskjeller mellom innvandrere og befolkningen for øvrig blir ofte tillagt betydning i integreringsdebatten. Det er imidlertid kun i underkant av fire av ti som oppgir at det "å dele et sett av grunnleggende verdier" er ett av de tre viktigste kriteriene for å være godt integrert. Dette stemmer godt overens med at vi i kapittel 2 fant at det er forholdsvis bred aksept for at innvandrere kan passe inn i det norske samfunnet selv om de beholder sine tradisjoner, og ikke blir "så like nordmenn som mulig". Samtidig har andelen som vektlegger felles verdier økt med seks prosentpoeng fra 2010 (en statistisk signifikant endring), og med ti prosentpoeng fra 2008. Folks vurderinger av de andre kriteriene for integrering har vært nokså stabile i perioden 2008–2012, slik det framgår av figur 10.

3.4 Befolkningen for øvrig

Integreringsbarometeret inneholder spørsmål som skal fange opp noen aspekter ved befolkningens innsatsvilje eller potensielle bidrag som aktør i integreringen. Blant annet belyses folks villighet til å yte konkret bistand til barn, unge og voksne innvandrere på ulike områder med sikte på integrering.

I 2012 svarer mellom 60 og 80 prosent av respondentene at de absolutt eller kanskje kunne tenkt seg å gjøre en innsats for å bidra til integrering av innvandrere (se figur 11). Vi ser at det er høyest motivasjon for å bistå innvandrere på et generelt plan, og lavest for å veilede med sikte på innpass i arbeidslivet.

I perioden 2005 til 2012 har det kun vært små, og statistisk sett ubetydelige, endringer i dette bildet.

Integreringsbarometeret forsøker også å belyse den enkeltes vilje til å forebygge rasisme eller etnisk diskriminering på ulike måter. Mer presist ble respondentene bedt om å svare på om de var villige til å agere konkret dersom de ble vitne til etnisk diskriminering. I figur 12 framstilles andelen som svarte at de helt sikkert og helt sikkert *ikke* ville handle i tråd med de tre handlingsalternativene.

Uttalt vilje til å reagere konkret dersom man er vitne til etnisk diskriminering, varierer med typen reaksjon eller handling det spørres om. Å vitne i en rettssak, noe man faktisk er forpliktet til dersom man blir stevnet, er det størst andel respondenter som sier at de ville ha gjort. I 2012 er det 39 prosent som svarer "Ja, absolutt" på dette spørsmålet. Å komme med en muntlig henvendelse til myndighetene er det rundt en fjerdedel av respondentene som svarer ja til, mot 19 prosent når det gjelder å rette en skriftlig henvendelse til myndighetene. Nei-andelene er på henholdsvis 19, 23 og 33 prosent. Sammenlignet med 2005-målingen er det i 2012 fem prosentpoeng færre som sier ja til å reagere mot etnisk diskriminering gjennom disse eksemplene på aktiv handling.

Figur 11: Vilje til å gjøre en innsats for å fremme integrering (2012). Spørsmål 7.1–7.5. Prosent. Kunne du tenke deg å ... Andel som svarer "ja absolutt" eller "ja kanskje" på fem spørsmål om bistand til innvandrere.

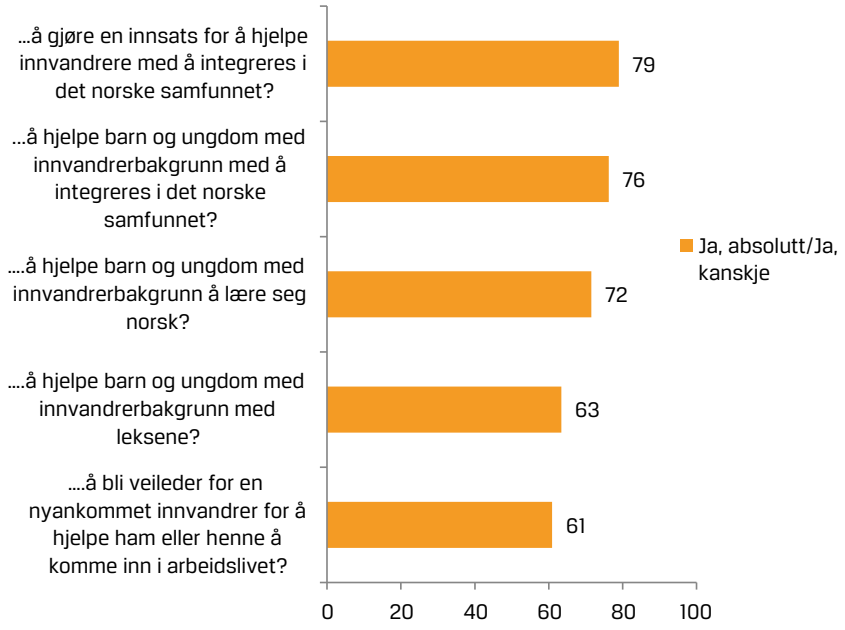

Figur 12: Vilje til å handle aktivt etter å ha vært vitne til etnisk diskriminering 2005–2012. Spørsmål 12.1–12.3. Prosent. Dersom du ble vitne til etnisk diskriminering, kunne du da tenkt deg å ... Andel som svarer "ja" og "nei" i forhold til tre typer handlinger.

Barometeret stiller også spørsmål om vilje til å protestere mot rasisme eller etnisk diskriminering gjennom blant annet demonstrasjoner, boikott eller økonomisk støtte til organisasjoner. I 2012 svarer 75 prosent at de absolutt eller kanskje ville boikotte firma og lignende som er dømt for etnisk diskriminering (spørsmål 13.1). I underkant av 60 prosent stiller seg helt eller delvis positive til å gi penger til en antirasistisk organisasjon (spørsmål 13.3), mens 40 prosent kunne tenke seg å delta i en demonstrasjon (spørsmål 13.2). Sammenlignet med svarfordelingene i 2005 er det dalende uttalt vilje til å utføre disse handlingene, i en størrelsesorden som varierer med mellom fem og 16 prosentpoeng. Det er imidlertid kun ubetydelige endringer fra 2009 og fram til 2012.

Disse resultatene viser at uttalt vilje til å reagere mot bevitnet etnisk diskriminering er noe begrenset i befolkningen, og ikke minst at den varierer med type reaksjon eller handling det spørres om. Måten spørsmålene er formulert på i undersøkelsen, gir ikke grunnlag for si om resultatene uttrykker manglende vilje til å reagere mot rasisme eller etnisk diskriminering, og/eller motvilje mot handlingene i seg selv. Når eksempelvis rundt seks av ti svarer at de ikke kan tenke seg å gå i demonstrasjonstog, kan det ganske enkelt bety at dette er en reaksjonsform de uansett ikke ville benyttet seg av.

3.5 Oppsummering

- Ansvaret for vellykket integrering av innvandrere plasseres først og fremst hos innvandrerne selv, men også hos den øvrige befolkningen og hos myndighetene. Rundt åtte av ti respondenter mener at innvandrerne selv har skyld i integreringsproblemer.

- Seks av ti mener at myndighetenes innsats for å integrere innvandrere er utilstrekkelig.

- Det er stabil enighet om at kommunene generelt bør ha en viktig rolle i integreringsarbeidet, men lavere oppslutning om at egen bostedskommune bør bosette flere flyktninger.

- De tre faktorene som flest respondenter mener er viktigst for å være godt integrert i Norge, er: å ha gode norskkunnskaper (80 prosent), å kunne forsørge seg selv og sin familie gjennom arbeid (71 prosent) og å slutte opp om norske lover (47 prosent).

- "Å dele et sett av grunnleggende verdier" ansees som en av de tre viktigste faktorene av 38 prosent av respondentene.

- Åtte av ti mener innvandrere må bevise sine norskkunnskaper gjennom en språktest for å få innvilget statsborgerskap.

- Flertallet, dvs. seks–åtte av ti, kan tenke seg å yte ulike former for hjelp til barn, unge og voksne innvandrere med sikte på integrering.

- Viljen til å reagere aktivt mot etnisk diskriminering som man har vært vitne til, er varierende, og den er litt redusert siden 2005.

- Fire av ti har hørt om eller kjenner til IMDi, og ca. halvparten av disse vet hva IMDi gjør.

- Mange av spørsmålene som er behandlet i dette kapitlet, er kommet til i 2008. Det er stort sett svært beskjedne endringer i løpet av perioden, bortsett fra at andelen som vektlegger deling av grunnleggende verdier som integreringskriterium, er økt med seks prosentpoeng sammenlignet med 2010-målingen og med ti prosentpoeng sammenlignet med 2005.

Kapittel 4: Arenaer for kontakt og integrering

I dette kapitlet ser vi på kontakt mellom innvandrere og befolkningen for øvrig på ulike arenaer, slik som familien, omgangskretsen, skolen, arbeidsplassen, nærmiljøet og det offentlige rom for øvrig. Disse "møtestedene" gir rom for både samhandling og konflikt, og er en kilde til erfaringer og holdningsdannelse.

4.1 Kontakt med innvandrere

Barometeret kartlegger flere ulike forhold knyttet til "kontakt med innvandrere", hvor mange man har kontakt med, kontakthyppighet, antall innvandrere i omgangskretsen osv. I spørreskjemaet er ikke begrepet "kontakt" presisert, og det er derfor usikkert akkurat hva respondentene har lagt i det å "ha kontakt" med innvandrere.

De fleste oppgir at de har kontakt med et begrenset antall innvandrere, og de fleste oppgir at denne kontakten forekommer "sjelden" eller "iblant". I 2012 oppgir 60 prosent av respondentene at de har kontakt med få eller noen (én til ti) innvandrere, mens 13 prosent oppgir at de ikke har kontakt med noen innvandrere (spørsmål 35). Når det gjelder kontakthyppighet (spørsmål 36: Hvor ofte omgås du innvandrere), svarer 30 prosent av respondentene "ofte", mens 65 prosent svarer at de omgås innvandrere "sjelden" eller "iblant". Ser vi på utviklingen i perioden 2005 til 2012 finner vi den mest markante endringen i andelen som sier de *ikke har* kontakt med noen innvandrere: I 2005 svarte 28 prosent "ingen" på spørsmål om hvor mange innvandrere de har kontakt med, i 2012 er andelen redusert til 13 prosent. En endring på 15 prosentpoeng er betydelig.

Hvordan er forholdet mellom volumet på kontakt og kontakthyppighet med innvandrere? Dette har vi undersøkt ved å konstruere en "kontaktindeks".[6] Resultater per år presenteres i figur 13.

6 Indeksen er konstruert ved å slå sammen de to spørsmålene "Hvor mange innvandrere har du kontakt med?" og "Hvor ofte omgås du innvandrere?" "Sjelden-få" = Fire eller færre kontakter/sjelden eller aldri kontakt. "Sjelden-mange" = Fem eller flere kontakter/sjelden eller aldri kontakt. "Ofte-få" = Fire eller færre kontakter/kontakt iblant eller ofte. "Ofte-mange" = Fem eller flere kontakter/kontakt iblant eller ofte.

Figur 13: Kontakt med innvandrere 2005–2012. Indeks for antall og hyppighet. Spørsmål 35 og 36. Prosent.

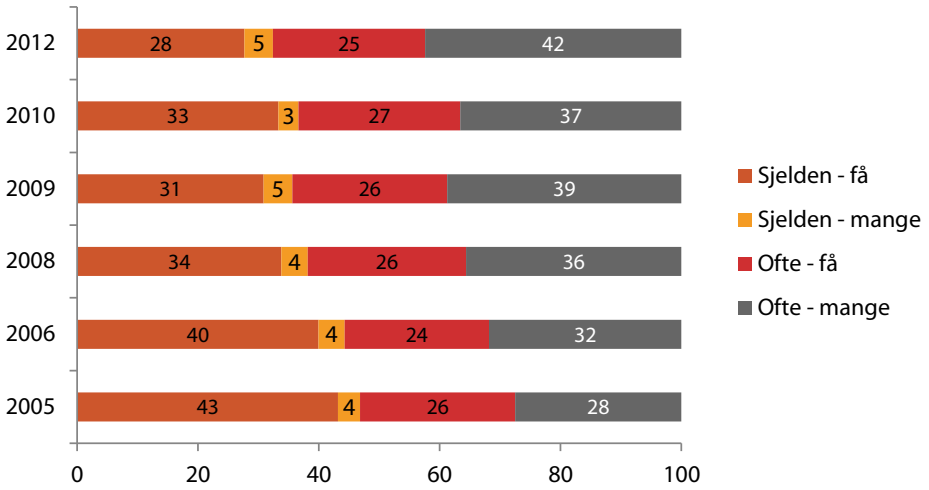

I 2012 har i overkant av fire av ti respondenter kontakt med mange innvandrere ofte, mens i underkant av tre av ti har kontakt med få innvandrere sjelden. Endring i løpet av perioden 2005 til 2012 dreier seg primært om at andelen med liten kontaktflate og sjelden kontakt er redusert fra 43 til 28 prosent, mens andelen med stor kontaktflate og hyppig kontakt har økt tilsvarende. Endringen mellom 2010- og 2012-målingen er på fem prosentpoeng – begge veier.

Kontaktflate og -hyppighet henger sammen med alder (figur 14). Vi ser at det er de over 60 som skiller seg ut gjennom en lavere andel som har hyppig kontakt med mange innvandrere. For de tre yngre aldersgruppene er forskjellene små og ikke signifikante.

I perioden 2005 til 2012 har andelen som har hyppig kontakt med mange innvandrere økt relativt likt innenfor alle aldersgruppene, med mellom 11 og 16 prosentpoeng. Forskjellen mellom 2010 og 2012 er imidlertid ikke stor, og ikke statistisk signifikant.

I Integreringsbarometeret spør vi: "Hvordan har din kontakt med innvandrere påvirket ditt syn på innvandrere?" (spørsmål 38). Rundt halvparten av respondentene (for hele perioden 2005 til 2012) mener at de har blitt påvirket både i negativ og positiv retning. En tredjedel mener kontakten har påvirket deres syn på innvandrere i positiv retning, mens fire prosent oppgir at kontakten har gitt dem et mer negativt syn. Analysene viser at det er en klar statistisk sammenheng mellom størrelsen på kontaktflaten mot innvandrere og respondentenes oppfatning av hvordan kontakten med innvandrere har påvirket deres syn på dem: Bare 18 prosent av de med minst kontaktflate rapporterer om positiv påvirkning, mot 34 prosent av de med størst kontaktflate.

Figur 14: Kontakt med innvandrere (indeks) etter alder, 2005–2012. Prosent. Andel med mange innvandrerkontakter og høy kontaktfrekvens.

Omfang og hyppighet på kontakten med innvandrere har også en viss betydning for personers grad av toleranse, deres syn på hvordan det går med integreringen i landet, og deres holdning til om det bør slippes inn flere innvandrere i Norge. For eksempel er det slik at blant personer som har kontakt med få innvandrere og sjelden kontakt, så har 26 prosent høy toleranse, ifølge toleranseindeksen, mens dette gjelder 39 prosent av personer som har kontakt ofte og med mange innvandrere, altså en differanse på 13 prosentpoeng. Videre synes 17 prosent i gruppen med minst kontakt med innvandrere at integreringen fungerer meget eller ganske bra, mens dette gjelder 26 prosent i gruppen med mest omfattende kontakt. Kontakt har størst betydning for synet på innvandringsvolum, her er det slik at andelen som slutter seg helt eller delvis til utsagnet om ikke å slippe inn flere innvandrere, reduseres fra 57 til 39 prosent for personer med henholdsvis lite og mye kontakt med innvandrere, dvs. 18 prosentpoeng forskjell (figur 15).

Figur 15: Kontakt med innvandrere og syn på innvandringsvolum (2012). Spørsmål 6.2, 35 og 36. Prosent. Indeks for kontakt med innvandrere vs. "Vi bør ikke slippe inn flere innvandrere i Norge".

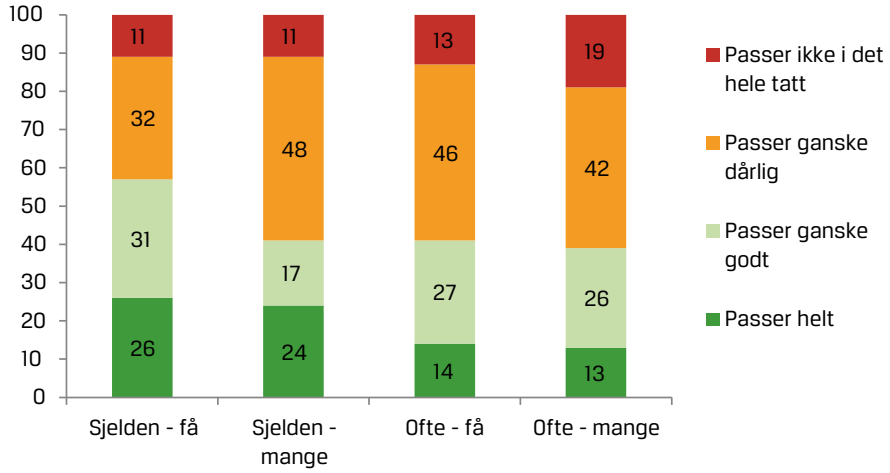

4.2 Familie og omgangskrets

27 prosent av respondentene oppgir at de selv eller noen i nærmeste familie har utenlandsk bakgrunn (utseende, aksent eller navn) (spørsmål 14). Dette spørsmålet var nytt i 2010.

To spørsmål tar sikte på å belyse holdninger til å få personer med annen etnisk/kulturell eller religiøs bakgrunn enn en selv som familiemedlemmer. Halvparten av respondentene sier at utsagnet "Jeg ville stilt meg positiv til at mitt barn giftet seg med en person med en annen etnisk/kulturell bakgrunn" (spørsmål 18.7), stemmer ganske godt eller helt med deres oppfatning, mens den andre halvparten tar helt eller delvis avstand fra utsagnet. Sammenlignet med 2008-resultatene er andelen positive redusert med fem prosentpoeng, og andelen negative er økt tilsvarende.

Figur 16 viser folks oppfatninger når dette hypotetiske spørsmålet om svigerbarn er konkretisert i forhold til ulike religioner. Mens flertallet av respondentene, 63 prosent, stiller seg helt ut positivt til å få en svigersønn eller -datter med kristen bakgrunn, er det langt større skepsis når det gjelder andre religioner, og kun 13 prosent tilkjennegir full aksept ved tanken på en svigersønn eller -datter med islamsk bakgrunn.
I perioden 2008 til 2012 er bildet først og fremst stabilt, men med noe økt skepsis i forhold til potensielle svigerbarn med ikke-kristen bakgrunn.

Siden 2008 har vi også bedt respondentene om å svare på hvor mange innvandrere de har i omgangskretsen sin (spørsmål 37). I 2012 svarer 34 prosent av respondentene "ingen", og 46 prosent svarer "én til fire". Rundt 15 prosent av respondentene har fem eller flere innvandrere i omgangskretsen sin. Andelen som oppgir at de ikke har innvandrere i omgangskretsen er redusert fra 42 prosent i 2008 til 34 prosent i 2012 (økningen er fordelt over de andre kategoriene, inkludert ubesvart-kategorien).

Figur 16: Holdning til potensielle svigerbarns religiøse bakgrunn (2012). Spørsmål 19.1–19.5. Prosent.
Jeg ville stilt meg positiv til at mitt barn giftet seg med en person med følgende religiøse bakgrunn ...

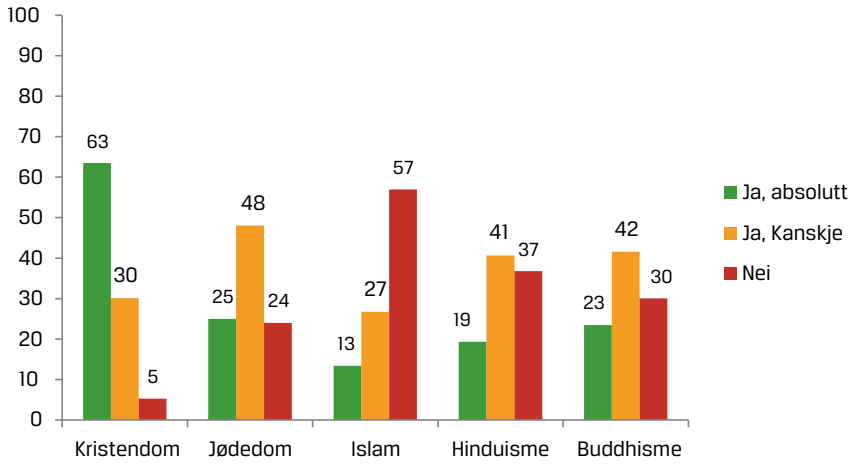

4.3 Nærmiljøet

Økende innvandring, kombinert med at de fleste innvandrere er bosatt i byer og tettbygde strøk, innebærer at stadig flere bor i samme boligområde som innvandrere. Dette gjenspeiler seg i resultatene fra Integreringsbarometeret. Men også i 2012 sier et stort flertall av respondentene, 70 prosent, at de bor i nabolag med få eller ingen "med utenlandsk bakgrunn" (figur 17). Kun fem prosent bor i nabolag der halvparten eller mer har slik bakgrunn. Vi ser imidlertid en tendens til at stadig flere har naboer med utenlandsk bakgrunn. I perioden 2005 til 2012 er gruppen som ikke har noen naboer med utenlandsk bakgrunn, redusert fra 22 til ni prosent.

Figur 17: Andel av befolkningen i eget boligområde som har "utenlandsk bakgrunn" 2005–2012. Spørsmål 39. Prosent. Omtrent hvor stor andel av de personer som bor i ditt boligområde har utenlandsk bakgrunn?

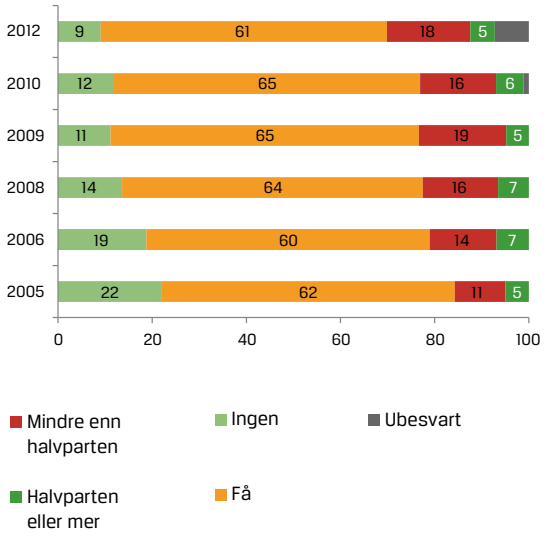

Rundt 40 prosent av de spurte sier at utsagnet "Det ville være vanskelig for meg å bo i et område med mange innvandrere" (spørsmål 20.4) passer helt eller ganske godt med deres oppfatning. Videre spørres det i undersøkelsen om hvor stor innvandrerandelen i eget boligområde må være før en velger å flytte (spørsmål 21). I 2012 svarer rundt halvparten at de enten ikke vet (27 prosent), eller at andelen innvandrere er uten betydning for om de flytter eller ikke (24 prosent). Av de som mener at andelen innvandrere er av betydning for hvorvidt de blir boende eller ikke, svarer 60 prosent (27 prosent av totalen) at de vil flytte først når andelen innvandrere utgjør halvparten eller mer av beboerne.

4.4 Skolen

Skolen er en sentral arena for integrering og mangfold. I barometeret undersøker vi holdninger til andelen elever med innvandrerbakgrunn på egne barns skole.

I 2012 svarer 57 prosent at det er resultatene som er avgjørende ved valg av skole for egne barn, og ikke hvor stor andel av elevene som har innvandrerbakgrunn (figur 18). Samtidig ser vi at en like stor andel oppgir at de ikke ville valgt en skole med en høy andel elever med innvandrerbakgrunn for egne barn. I 2008, da disse spørsmålene første gang ble stilt, var andelen som mener at det er skolens resultater og ikke innvandrerandelen som er utslagsgivende for deres valg av skole for barna, 13 prosentpoeng høyere enn hva det er i år. Dette kan indikere økt skepsis til skoler med høy andel elever med innvandringsbakgrunn. Men undersøkelsen viser også at 80 prosent helt eller delvis slutter seg til utsagnet "Det er positivt for barn å gå på skole med elever fra ulike kulturer" (spørsmål 20.3) i 2012.

Figur 18: Syn på innvandrerandel på egne barns skole 2008–2012. Spørsmål 20.1–20.2. Prosent. Hvor godt eller dårlig passer følgende påstander med din oppfatning? Andel som svarer "passer helt" eller "passer ganske godt".

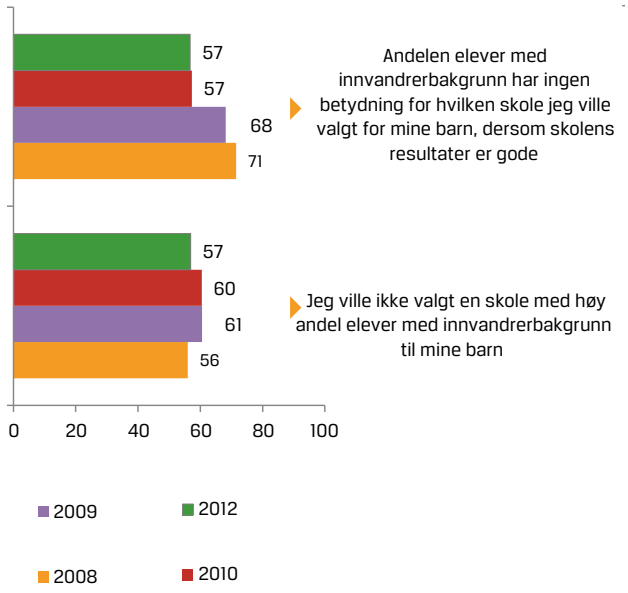

4.5 Arbeidslivet

Arbeidslivet er en annen arena hvor problemstillinger knyttet til innvandring og integrering kommer til uttrykk. Nesten seks av ti respondenter (59 prosent) slutter seg helt eller delvis til påstanden "Innvandring er positivt for norsk økonomi" (spørsmål 22.4). Sammenlignet med resultatene fra 2010 er dette en økning på fem prosentpoeng, og den er statistisk signifikant.

Integreringsbarometeret undersøker blant annet holdninger til inkludering av innvandrere i arbeidslivet. I figur 19 ser vi hvordan respondentene har svart på fire spørsmål relatert til dette temaet.

Befolkningen viser i utgangspunktet liten aksept for diskriminering på etnisk grunnlag i arbeidslivet. Nærmere ni av ti mener det er uakseptabelt at arbeidsgivere avviser arbeidssøkende innvandrere uten å vurdere deres kvalifikasjoner, mens åtte av ti slutter helt eller delvis opp om at arbeidsinnvandrere som planlegger å bli boende i Norge, bør tilbys gratis norskopplæring. Påstander om at arbeidsplasser bør etterstrebe ansettelse av flere innvandrere, og at offentlig sektor bør ansette flere innvandrere for å demonstrere et godt eksempel, har betydelig lavere oppslutning i befolkningen med støtte fra litt over halvparten. Det siste spørsmålet er også det eneste der oppslutningen har gått markert ned siden første undersøkelse i 2005, med ti prosentpoeng.

Når det gjelder synet på såkalt moderat kvotering av innvandrere i arbeidslivet[7] blir dette belyst gjennom spørsmål 23, hvor respondentene skal oppgi hvilket av de to følgende utsagnene de er mest enige i:

a) Dersom en søker med synlig innvandrerbakgrunn er like godt kvalifisert for en jobb som en annen søker, kan jeg godta at personen med innvandrerbakgrunn prioriteres fordi dette vil bidra til inkludering av innvandrere i arbeidslivet.

b) Selv om en søker med synlig innvandrerbakgrunn er like godt kvalifisert som en annen søker, bør arbeidsgiver stå fritt til å velge hvem han/hun skal ansette.

74 prosent oppgir støtte til alternativ b og tar følgelig avstand fra å prioritere søkere med innvandrerbakgrunn når alt annet er likt. Til tross for noen endringer i formuleringen på dette spørsmålet, har oppslutningen om de to alternativene vært relativt stabil i perioden 2005 til 2012.

7 Moderat kvotering vil i denne sammenhengen si at en arbeidssøker med inn vandrerbakgrunn prioriteres foran andre, når alt annet er likt.

Figur 19: Holdninger til inkludering av innvandrere i arbeidslivet 2005–2012. Spørsmål 22.1, 22.2, 22.3 og 22.8. Hvor godt eller dårlig passer følgende påstander med din oppfatning? Andel som svarer "passer helt" eller "passer ganske godt" på de tre siste påstandene og "passer dårlig" eller "passer ganske dårlig" på den første påstanden.[8]

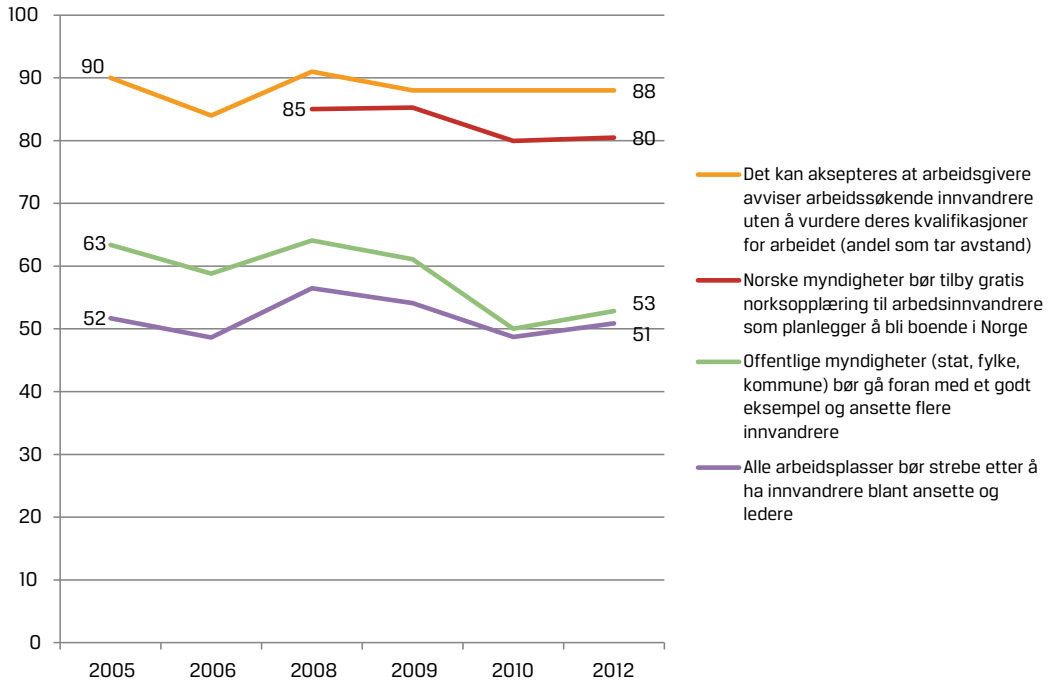

8 Formuleringen av to av påstandene har blitt endret i løpet av perioden. A) 2005–2006: "Offentlige myndigheter bør gå foran med et godt eksempel og ansette flere personer med utenlandsk bakgrunn." 2008–2012: "Offentlige myndigheter bør gå foran med et godt eksempel og ansette flere innvandrere."B) 2005–2009: "Alle arbeids plasser bør strebe etter å ansette flere innvandrere." 2010–2012: "Alle arbeidsplasser bør strebe etter å ha flere innvandrere blant ansatte og ledere."

4.6 Det offentlige rom

"Det offentlige rom" refererer til de delene av omgivelsene våre som i prinsippet er tilgjengelige for alle.

Generelt viser undersøkelsen at det er få som har vært vitne til diskriminering på grunn av hudfarge eller utenlandsk utseende i løpet av det siste året. Det er flest som har vært vitne til slik diskriminering på "gater, torg eller lignende" og på utesteder eller restauranter (spørsmål 16).

Åtte prosent av respondentene med utenlandsk bakgrunn (selv eller noen i familien) svarer at de eller noen i familien har opplevd diskriminering på offentlige steder på grunn av deres utenlandske bakgrunn (spørsmål 15).

Media er en viktig del av det offentlige rom og har betydning både som arena for meningsutveksling og meningsdanning, og som formidler av kunnskap og holdninger. Meningene er delte om norske mediers evne til å framstille integrerings- og innvandrings-spørsmål på en balansert måte. Seks av ti er helt eller delvis uenig i at "norske medier stort sett er flinke til å formidle et balansert og riktig bilde av innvandrere" (spørsmål 6.6). Oppfatningen av media varierer med hvordan respondentene synes integreringen fungerer. Blant de som mener at det går dårlig eller meget dårlig med integreringen i Norge, er det vanligere å mene at mediene ikke tegner et balansert bilde av innvandrere enn blant de som har et mer positivt syn på inte-greringen.

4.7 Bruk av hijab på ulike arenaer

Integreringsbarometeret undersøker synet på bruk av det muslimske kvinnelige hodeplagget hijab i ulike situasjoner. 2012-resultatene viser generelt at det er klart flere som er negative enn positive til at kvinner bruker hijab utenfor hjemmet.

Langt flere er positive (21 prosent) eller nøytrale (40 prosent) til å bære hijab på gaten enn hva som er tilfellet for de øvrige arenaene eller situasjonene – arbeidsplassen, som lærer i skolen og på ID-kort (figur 20). Når det gjelder bruk av hijab som uniformert politi, er det hele 76 prosent som sier de er meget eller ganske negative, og 56 prosent som sier de er meget negative. (Dette spørsmålet var nytt i 2010.) I 2010 ble spørsmålsformuleringen om bruk av hijab litt endret ved at "for eller mot" ble byttet ut med "positiv eller negativ til". Ser vi på utviklingen fra 2005 til 2012, er det ingen tydelige tendenser verken i retning av økt eller redusert støtte til bruk av hijab.

Figur 20: Grad av toleranse for bruk av hijab i ulike situasjoner (2012). Spørsmål 10.1–10.5. Prosent. Er du positiv eller negativ til at kvinner bærer hijab ...

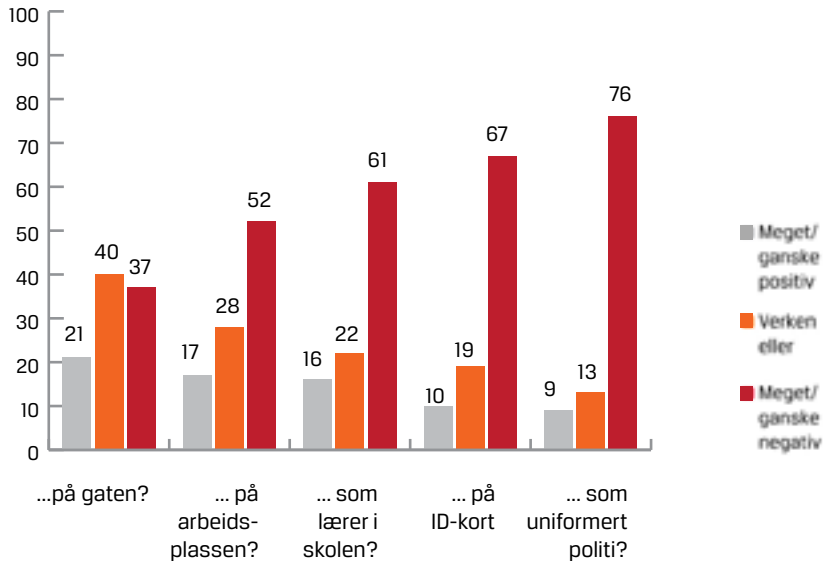

4.8 Oppsummering

- Vel fire av ti respondenter sier de har kontakt med mange innvandrere og ofte kontakt med innvandrere. I underkant av tre av ti har kontakt med få innvandrere og sjelden kontakt.

- Omfang og hyppighet på kontakten med innvandrere har betydning for personers grad av toleranse, deres syn på hvordan det går med integreringen, og deres holdning til om det bør slippes inn flere innvandrere i Norge. De som har stor kontaktflate og hyppig kontakt, tenderer til å være mer positive til disse spørsmålene enn de med mindre kontakt. Kontakt har størst betydning for synet på innvandringsvolum.

- Halvparten av respondentene stiller seg positivt til å få et familiemedlem (hypotetisk spørsmål om svigersønn eller -datter) med annen etnisk/kulturell bakgrunn enn dem selv. Det er imidlertid utbredt skepsis til å få en svigersønn eller -datter med annen religiøs bakgrunn enn kristen, og skepsisen er mest utbredt i forhold til islamsk bakgrunn.

- Flertallet, 70 prosent, sier de bor i nabolag hvor det er få eller ingen med utenlandsk bakgrunn. Kun fire prosent bor i nabolag der halvparten eller flere har slik bakgrunn.

- Seks av ti mener at det ville være vanskelig for dem å bo i et område med mange innvandrere. Men på spørsmål om hvor stor innvandrerandelen i eget område må være før en velger å flytte, svarer rundt halvparten enten at de ikke vet eller at de er likegyldige til det, mens 27 prosent svarer at de vil flytte når innvandrere utgjør halvparten eller mer av beboerne.

- 80 prosent av respondentene slutter seg helt eller delvis til utsagnet "det er positivt for barn å gå på skole med elever fra ulike kulturer". 57 prosent slutter opp om at det er resultatene som er avgjørende ved valg av skole for egne barn, og ikke hvor stor andel av elevene ved skolen som har innvandringsbakgrunn. Men en like stor andel oppgir at de ikke ville valgt en skole med høy andel elever med innvandringsbakgrunn for egne barn.

- Ca. seks av ti er helt eller delvis av den oppfatning at innvandring er positivt for norsk økonomi.

- Åtte av ti mener myndighetene bør tilby gratis norskopplæring til arbeidsinnvandrere som planlegger å bli værende i Norge.

- Rundt halvparten av respondentene mener at alle arbeidsplasser bør strebe etter å ansette flere innvandrere, og at stat, fylke og kommune bør gå foran med et godt eksempel.

- Rundt 90 prosent tar helt eller delvis avstand fra usaklig behandling av arbeidssøkende innvandrere, mens rundt 75 prosent tar avstand fra såkalt "moderat kvotering".

- Det er generelt stor skepsis til bruk av hijab i det offentlige rom. Over halvparten er meget eller ganske negative til at kvinner bærer hijab på arbeidsplassen (52 prosent) og på skolen som lærer (61 prosent). Tre fjerdedeler (76 prosent) er negative til at kvinner bærer hijab som uniformert politi. Nesten fire av ti (37 prosent) er negative til bruk av hijab på gaten. Fra 2005 har det først og fremst foregått en polarisering i synet på hijab ved at det er flere som tar stilling, og flere som velger de mest absolutte svaralternativene.

- Siden 2005 har det vært en markant utvikling i retning av at stadig flere får en større kontaktflate mot og hyppigere kontakt med innvandrere, og at stadig flere får innvandrere som naboer. Det å ha mye og hyppig kontakt med innvandrere er klart mest utbredt blant de under 60 år. I de yngste aldersgruppene øker andelen som har mye og hyppig kontakt, langt raskere enn for de øvrige.

- Det er økt skepsis til skoler med høy andel elever med innvandrerbakgrunn: Andelen som mener at det er skolens resultater, ikke andelen elever med innvandrerbakgrunn, som har betydning for valg av skole for egne barn, er redusert med 13 prosentpoeng sammenlignet med 2008.

- Sammenlignet med 2010-undersøkelsen er det i 2012 en litt større andel som mener at innvandring er bra for norsk økonomi (fem prosentpoeng).

Kapittel 5: Verdier, kultur, religion og diskriminering

Verdier, religion og kultur står sentralt i den offentlige debatten om integrering. Problemstillingene er mye knyttet til likheter og ulikheter i verdier og levemåte; på hvilke områder skal et flerkulturelt samfunn aksep-tere eller oppmuntre forskjeller, når er likhet ønskelig eller nødvendig, og i hvilken grad foregår det diskriminering av mennesker med annen kultur, religion eller hudfarge. I kapittel 5 tar vi for oss noen av disse temaene.
Vi ser blant annet på hvilke verdier folk mener karakteriserer det norske samfunnet, om de opplever at et felles verdigrunnlag i Norge er truet, erfaringer med rasisme og diskrimine-ring, og syn på innvandreres rettigheter.

5.1 "Norske verdier": Finnes de, og er de truet av innvandring?

I undersøkelsen ble respondentene bedt om å si hvor-vidt de syntes tolv ulike verdier kjennetegner det nor-ske samfunnet. Fem av disse verdiene får tilslutning fra minst 90 prosent av respondentene: Det gjelder ytringsfrihet, demokrati, likestilling mellom kjønnene, velferdsstaten og religionsfrihet (figur 21). Dette er verdier som i stor grad aktualiseres i innvandrings- og integreringsdebatten. Lenger nede på listen, men med en oppslutning på 70–80 prosent, finner vi verdier som kanskje i særlig grad utfordres i spørsmålet om diskriminering, nemlig: like muligheter for alle, rettfer-dighet og fellesskapstankegang. Synet på de enkelte verdienes betydning i det norske samfunnet har vært relativt stabil.

Figur 21: Oppfatning av hvilke verdier som kjennetegner det norske samfunnet (2012). Spørsmål 3.1–3.12. Prosent.
I hvilken grad kjennetegnes det norske samfunnet av følgende verdier? Andel som svarer "i svært stor grad" eller "i stor grad".

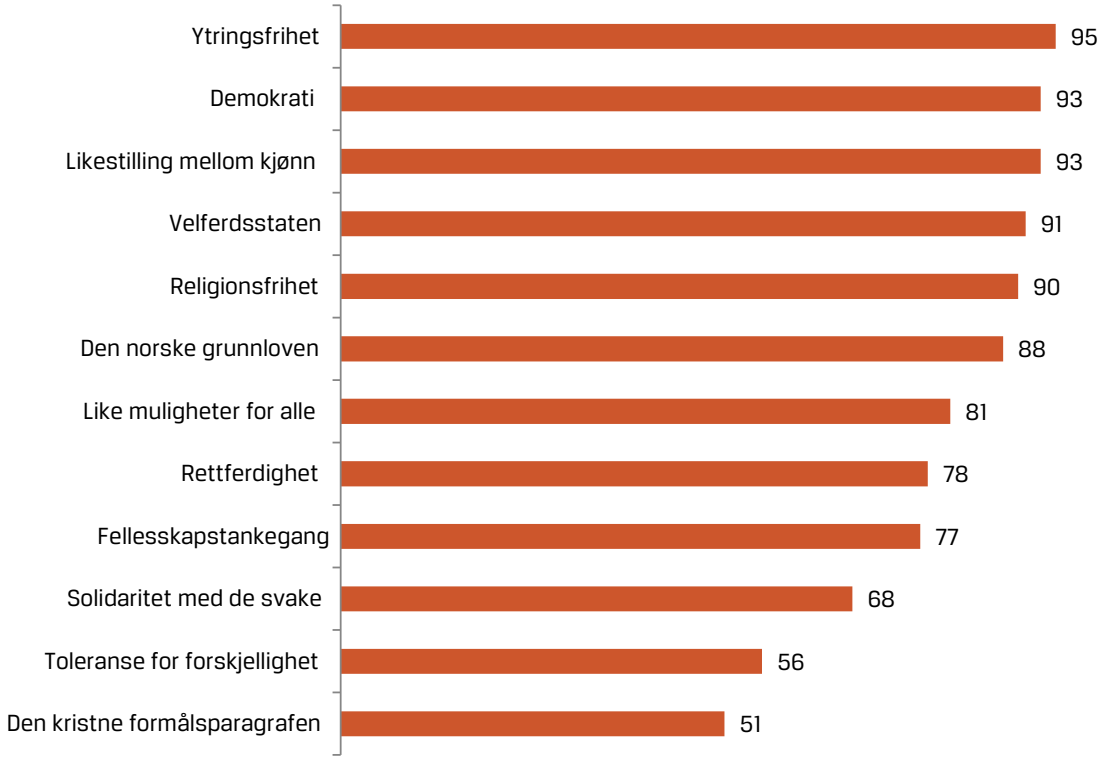

Tabell 2 viser andelen som slutter opp om fire påstander knyttet til eksistensen av et felles verdigrunnlag i Norge og hvorvidt dette er truet av innvandringen til landet. Vi ser at i 2012 mener åtte av ti at det finnes noen grunnleggende norske verdier. Noe færre, syv av ti, mener at de norske verdiene og verdiene til innvandrere fra Afrika, Asia og Sør- og Mellom-Amerika er svært forskjellige. Langt færre, kun litt over en tredjedel, mener at innvandring utgjør en alvorlig trussel mot de norske verdiene. Vi ser også at åtte av ti mener det er fullt mulig å dele et sett av grunnleggende verdier til tross for ulik religiøs tilknytning.

Tabell 2: Grad av tilslutning til fire påstander om verdier 2006–2012. Spørsmål 2.7, 4.1, 4.4 og 4.5. Prosent som svarer "passer helt" eller "passer ganske godt".

	2006	2008	2009	2010	2012
Det eksisterer et sett med grunnleggende verdier som nordmenn har til felles	-	78 %	79 %	81 %	82 %
De grunnleggende verdiene i det norske samfunnet står i sterk kontrast til verdier og levemåte blant innvandrere fra Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika*	-	66 %	71 %	72 %	70 %
Innvandring utgjør en alvorlig trussel mot et felles verdigrunnlag i Norge	39 %	38 %	42 %	46 %	36 %
Det er fullt mulig å dele et sett av grunnleggende verdier til tross for ulik religiøs tilknytning	-	80 %	76 %	75 %	80 %

For tre av disse holdningsspørsmålene er det snakk om relativt små endringer fra år til år. For spørsmålet om innvandring utgjør en trussel mot et felles norsk verdigrunnlag, ser vi at i 2012 mener ti prosentpoeng færre at dette er tilfelle sammenlignet med 2010. Endringen bryter en trend der stadig flere så innvandring som truende for norske verdier, og vi er tilbake på 2006/2008-nivået.

I kapittel 4 så vi at det var relativt stor skepsis knyttet til å få et nytt familiemedlem – her en svigersønn eller svigerdatter – med annen religiøs tilknytning enn den kristne. En forklaring på den tilsynelatende motsetningen mellom på den ene siden å mene at det er fullt mulig å dele et sett av grunnleggende verdier til tross for ulik religion, og på den andre siden å ikke ønske seg svigerbarn med annen religiøs bakgrunn enn kristen, kan være at respondentene mener at jøder, buddhister, hinduer, og særlig muslimer, faktisk er forskjellige med hensyn til verdier[9], eller at de er forskjellige på andre måter som anses å være av betydning. Sannsynligvis er den viktigste forklaringen at mens det første spørsmålet er generelt og har en åpen referanseramme (for eksempel "samfunnet"), er det andre mer konkret og refererer til privatsfæren og egen nære familie, hvor toleransen i større grad settes på prøve. I figur 22 undersøker vi nærmere forholdet mellom respondentenes opplevelse av verdiulikhet med innvandrere fra Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika og deres syn på hvorvidt innvandring truer et felles norsk verdigrunnlag.[10] I hvilken grad finner vi at personer som opplever en verdiulikhet, også ser på innvandring som en trussel mot det norske verdigrunnlaget?

Figur 22: Opplevd verdikonflikt 2008–2012, typologi. Spørsmål 4.1 og 4.4. Prosent.

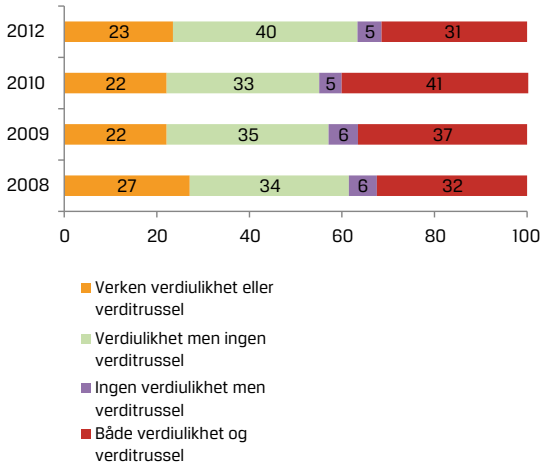

9 For eksempel svarer 41 prosent at verdiene innenfor islam ikke er forenlige i det hele tatt eller stort sett ikke er forenlige med grunnleggende verdier i det norske samfunnet (spørsmål 11).

10 Oppfatningene "verdiulikhet" og "verditrussel" tildeles respondenter som svarer passer helt/passer ganske godt på spørsmål 4.1 og 4.4, mens oppfatningene "ingen verdiulikhet" og "ingen verditrussel" tildeles de som svarer passer ganske dårlig/passer ikke i det hele tatt.

I 2012 er det nærmere en fjerdedel av respondentene som ikke ser på innvandring som noen verdimessig utfordring overhodet. Dernest er det 40 prosent som mener at det er en sterk verdikontrast, men som likevel ikke opplever at dette utgjør en trussel mot det norske verdigrunnlaget. Til slutt har vi nærmere en tredjedel av respondentene som opplever at innvandring gir opphav til en verdikonflikt i samfunnet. (Kategorien "ingen ulikhet, men trussel" framstår som en litt uforståelig kombinasjon, og som vi ser, er det få respondenter som havner her.) Gruppen som opplever en verdikonflikt, har blitt redusert med ti prosentpoeng fra forrige undersøkelse i 2010, mens gruppen som ser en klar verdikontrast, men ikke føler dette som en trussel, har økt.

Hvorvidt man ser på innvandring som en verdibasert trussel, er nært knyttet til respondentens toleranse overfor innvandrere, slik dette ble beskrevet i kapittel 2 (jf. "toleranseindeksen"). I den minst tolerante gruppen opplever 77 prosent i 2012 at innvandring utgjør en trussel mot felles verdier. Blant de mest tolerante sier 42 prosent at innvandring verken innebærer en verdikontrast eller en trussel, og 47 prosent at det er en verdiulikhet, men ingen trussel (se figur 23).

Figur 23: Toleranseindeks og opplevd verdikonflikt (2012). Prosent

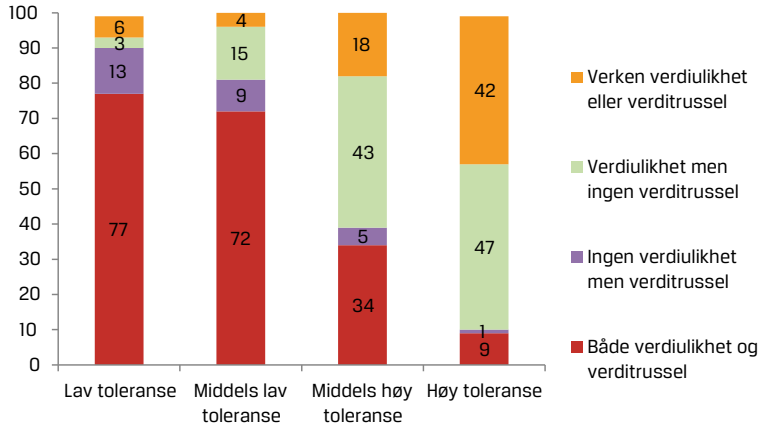

5.2 Religion

I Integreringsbarometeret blir respondentene spurt om de er skeptiske til religiøse personer generelt, og til personer med jødisk og muslimsk tro spesielt. Vi ser i figur 24 at i 2012 er det 46 prosent som svarer at de er skeptiske til religiøse personer generelt. Å oppgi at man er skeptisk til personer med muslimsk tro, er omtrent like vanlig, mens det kun er halvparten så mange som er skeptiske til personer med jødisk tro.

Sammenlignet med 2010 er det en relativt stor og statistisk signifikant reduksjon i andelen respondenter med skeptiske holdninger til personer med muslimsk tro, og størrelsen på gruppen er dermed tilbake på nivå med 2009. Også for spørsmålet om synet på personer med jødisk tro er det en markant tilbakegang i andelen skeptiske.

Figur 24: Holdning til religiøse personer 2005–2012. Spørsmål 8.1, 8.3 og 8.4.[11] Prosent. Hvor godt eller dårlig passer følgende påstander med din oppfatning? Jeg er ... Andel som svarer "passer helt" eller "passer ganske godt".

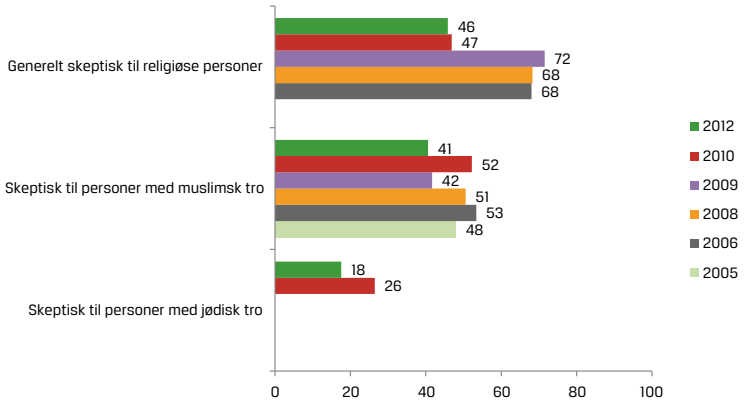

11 Spørsmål 8.1 "Jeg er generelt skeptisk til religiøse personer" ble endret i 2010 fra "Jeg er generelt skeptisk til religiøse organisasjoner og menigheter". Endringen forklarer sann synligvis den markerte nedgangen i andelen som svarer at påstanden passer helt eller ganske godt fra 2009 til 2010.

Når det gjelder spørsmålet fra kapittel 4 om synet på å få en svigersønn eller -datter med annen religiøs bakgrunn enn kristen (spørsmål 19), ser vi imidlertid at folks holdninger til både islamsk og jødisk bakgrunn er relativt stabile i perioden 2008–2012.

Barometeret inneholder spørsmål om hva respondentene synes om at det bygges moskeer i Norge og i området der de bor, som kan sies å være et mål for graden av aksept for synlig uttrykk for islam i det norske samfunnet.

Motstanden mot bygging av moskeer er ganske stor i den norske befolkningen, og større når det er snakk om bygging i ens eget nærområde. I 2012 oppgir nesten halvparten at de er negative til moskeer i nærområdet, mens fire av ti er negative til moskeer i Norge (figur 25).

Synet på moskébygging har vært relativt stabilt i undersøkelsesårene fram til 2010. I 2012 ser vi imidlertid at andelene som svarer at de er meget eller ganske negative til bygging av moskeer, reduseres med ca. ti prosentpoeng sammenlignet med 2010. Redusert skepsis til bygging av moskeer – det være seg i eget nærområde eller andre steder i landet – er et av de tydeligste eksemplene på høyere toleranse i 2012-surveyen.

Figur 25: Holdning til bygging av moskéer i Norge og i nærområdet 2005–2012. Spørsmål 9.1 og 9.2. Prosent. Hvor positiv eller negativ er du til at man ... Andel som svarer "meget negativ" eller "ganske negativ".

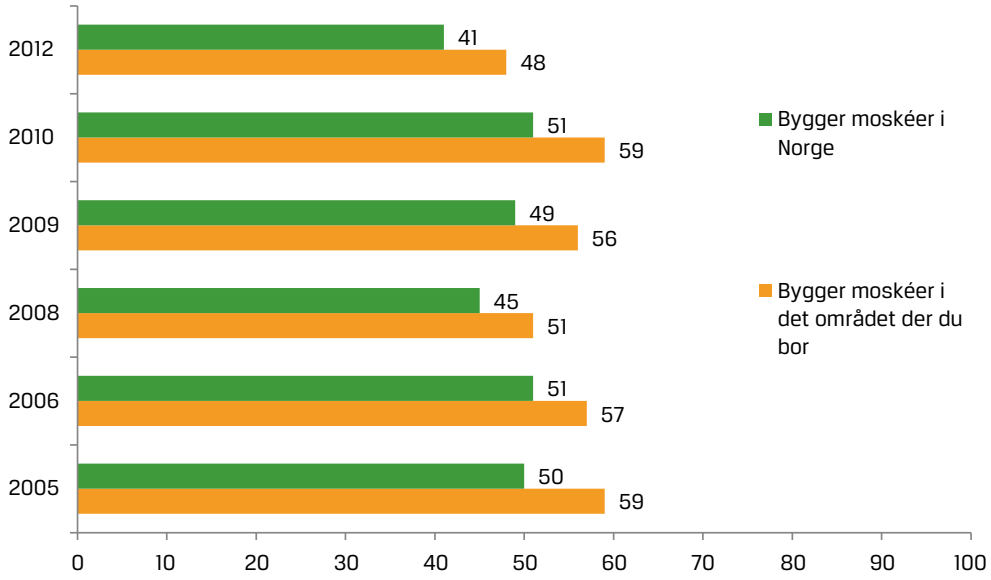

5.3 Rasisme og diskriminering

Temaene rasisme og diskriminering har vært tatt opp tidligere i rapporten.

- I kapittel 2 så vi blant annet at de aller fleste mener innvandrere bør ha samme rettigheter som befolkningen for øvrig, altså at de ikke skal diskrimineres. Videre så vi at det er relativt stor toleranse for ulikheter i tradisjoner og levemåter i befolkningen.

- I kapittel 3 så vi at en relativt stor andel av befolkningen kunne tenke seg å sanksjonere og forebygge etnisk diskriminering gjennom aktiv handling, men at slik uttalt vilje har vært fallende siden 2005 (dog med en liten utflating i 2012).

- I kapittel 4 fant vi at det var stor motstand mot negativ forskjellsbehandling av innvandrere i arbeidslivet – og nesten like stor motstand mot moderat kvotering av innvandrere. Kapitlet viste også at rasisme og etnisk diskriminering kommer langt ned på listen når respondentene skal plukke ut de tre viktigste samfunnsspørsmålene i Norge i dag.

I Integreringsbarometeret er det også noen generelle spørsmål som går direkte på oppfatninger om rasisme og diskriminering. To av disse er "Diskriminering av innvandrere forekommer" (som også er kommentert i kapittel 2) og "Rasismen har økt i Norge det siste året" (spørsmål 6.5). Mens det er ganske vanlig å mene at diskriminering forekommer (i 2012 gjelder dette nesten 90 prosent), er det langt mindre vanlig å mene at rasismen har økt (i 2012 svarer i underkant av 40 prosent at dette passer helt eller ganske godt).

De to spørsmålene har ulik utviklingstendens. Mens andelen som opplever at diskriminering forekommer, sank noe mellom 2005 og 2010, for så å komme opp igjen på 2005-nivået i siste undersøkelse, har andelen som ser en tendens til økt rasisme i Norge, ligget stabilt siden 2008, for så å gå noe tilbake i 2012. Det er viktig å ha i mente at endringer i de to spørsmålenes svarfordelinger sannsynligvis avspeiler i hvilken grad temaene er dagsaktuelle og til stede i folks bevissthet, vel så mye som endringer i den reelle utbredelsen av rasisme eller diskriminering i Norge.

I 2010 og 2012 ble respondentene spurt om de hadde vært vitne til at noen ble diskriminert på grunn av hudfarge eller utenlandsk bakgrunn i ulike situasjoner det siste året. Respondenter som selv hadde utenlandsk bakgrunn (dette gjaldt ca. 325 personer i 2010 og 380 personer i 2012), ble spurt om de selv eller noen i familien hadde opplevd diskriminering i ulike situasjoner det siste året. Figur 26 viser gjennomsnittet for de to undersøkelsesårene i andelen som svarte bekreftende på observert og opplevd diskriminering, i åtte ulike situasjoner.

Figur 26: Opplevd diskriminering og observert diskriminering (2010 og 2012 kombinert). Spørsmål 15 og 16. Prosent. Har du i løpet av de siste 12 måneder vært vitne til at noen er blitt diskriminert på grunn av hudfarge eller utenlandsk bakgrunn i noen av følgende situasjoner? *Hvis utenlandsk bakgrunn****: Er du eller noen i din familie i løpet av de siste 12 måneder blitt diskriminert på grunn av din/deres utenlandske bakgrunn i noen av følgende situasjoner? Andel som svarer at dette har skjedd minst én gang.***

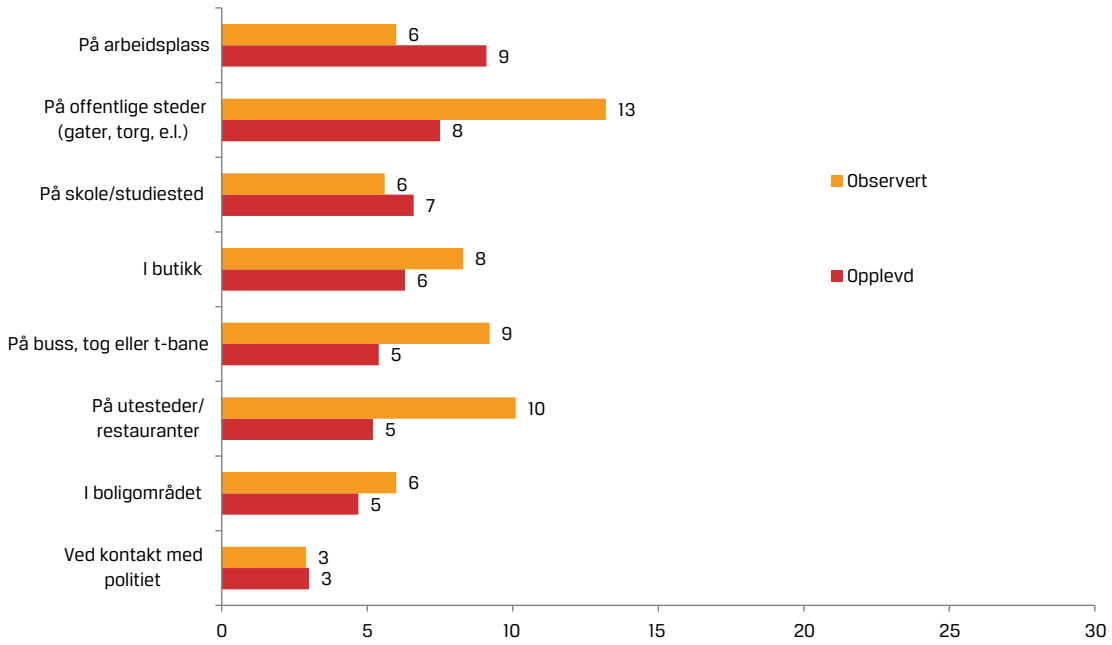

Personer med utenlandsk bakgrunn opplever oftest diskriminering på arbeidsplassen (gjelder ni prosent), og mest sjelden i møte med politiet (gjelder tre prosent). Når det gjelder å ha vært vitne til diskriminering, oppgir flest at dette har skjedd på offentlige steder (13 prosent), færrest at det har skjedd i møte med politiet (tre prosent). At det er vanligst å oppleve diskriminering på arbeidsplassen, mens dette er en situasjon der færre oppgir å ha vært vitne til diskriminering, kan skyldes at denne typen diskriminering ofte er usynlig for andre enn den som utsettes for det. Totalt svarer 17 prosent av respondentene med utenlandsk bakgrunn at de har opplevd diskriminering i minst én av de nevnte situasjonene i 2012, mens ca. 25 prosent i hele utvalget svarer at de har vært vitne til diskriminering i minst én av situasjonene.

I kapittel 2 så vi at et stort flertall av respondentene mente at påstanden "Alle innvandrere med varig opphold i Norge må gis samme rettigheter som nordmenn" passer helt eller ganske godt. Figur 27 viser at oppslutningen om like rettigheter har ligget stabilt på mellom 83 og 87 prosent de siste fire undersøkelsesårene. Integreringsbarometeret inneholder imidlertid en beslektet påstand (med "motsatt fortegn" på formuleringen) om hvorvidt norskfødte bør prioriteres foran innvandrere når det gjelder tilgangen på offentlige velferdsgoder. Svarfordelingen her viser at befolkningens syn på om og når diskriminering av innvandrere kan aksepteres, er sammensatt og avhenger av hvordan de blir konfrontert med problemstillingen. I 2012 svarer nemlig to tredjedeler at de synes denne påstanden passer dårlig eller ikke i det hele tatt, dvs. at langt færre slutter opp om at innvandrere skal likestilles med befolkningen for øvrig når det gjelder tilgang til velferdsgoder (figur 28). For dette spørsmålet var det også en tendens til at stadig færre støttet opp om likebehandling fra 2008 til 2010, før det kom en liten dreining i positiv retning i 2012.

Figur 27: Holdninger til innvandreres rettigheter 2008–2012. Spørsmål 2.5. Prosent. Alle innvandrere med varig opphold i Norge må gis samme rettigheter som nordmenn.

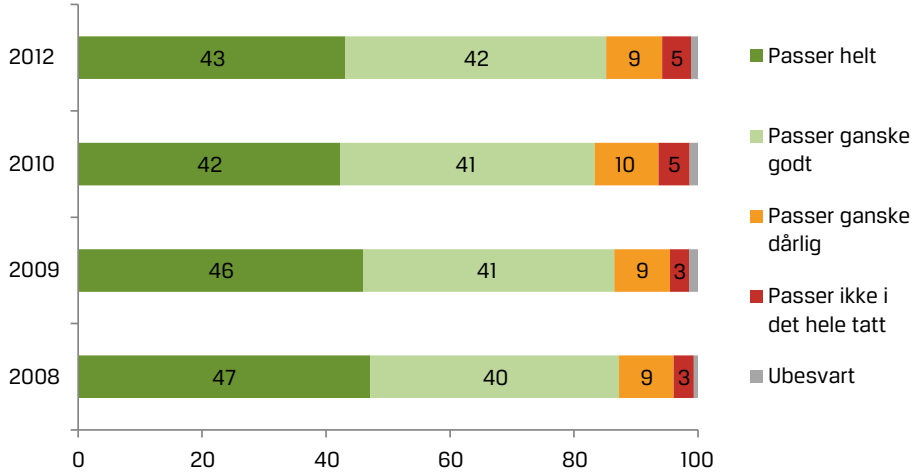

Figur 28: Holdninger til innvandreres tilgang på velferdsgoder 2008–2012. Spørsmål 4.6. Prosent. Norskfødte bør prioriteres foran innvandrere når det gjelder tilgang på offentlige velferdsgoder.

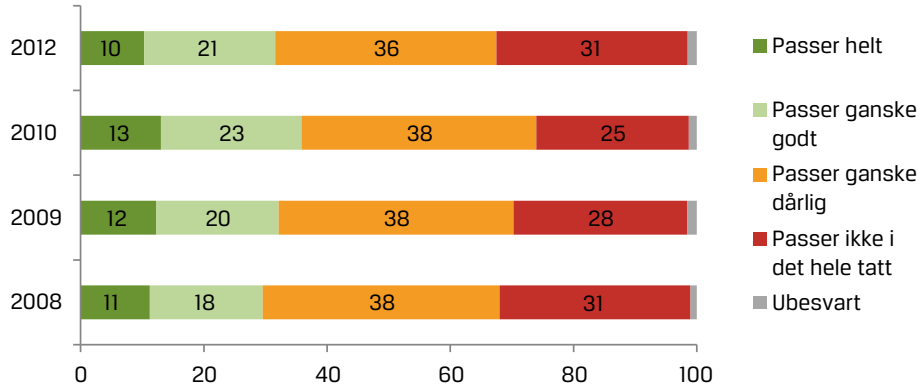

5.4 Oppsummering

- Ytringsfrihet, demokrati, likestilling mellom kjønnene, velferdsstaten og religionsfrihet er verdiene som flest trekker fram som kjennetegnende ved det norske samfunnet.

- I 2012 mener åtte av ti at det eksisterer et sett med grunnleggende verdier som nordmenn har felles. Syv av ti mener at de norske verdiene og verdiene til innvandrere fra Afrika, Asia og Sør- og Mellom-Amerika står i sterk kontrast til hverandre, mens kun litt over en tredjedel mener at innvandring utgjør en alvorlig trussel mot et felles norsk verdigrunnlag.

- Ser vi spørsmålet om verdikontrast og verditrussel i sammenheng, er det ca. en fjerdedel av respondentene som ikke ser på innvandring som noen verdimessig utfordring (ingen kontrast, ingen trussel), 40 prosent mener at det er en sterk verdikontrast, men opplever ikke dette som en alvorlig trussel, mens ca. en tredjedel opplever at innvandring representerer en verdikonflikt (både kontrast og trussel).

- I underkant av én av fem respondenter med utenlandsk bakgrunn svarer at de har opplevd diskriminering i løpet av det siste året i minst én av følgende situasjoner: på arbeidsplass, på skole/studiested, i butikk, på buss, tog eller t-bane, ved kontakt med politiet, i boligområdet, på utesteder/restauranter, på offentlige steder (gater, torg o.l.). Én av fire respondenter svarer at de har vært vitne til diskriminering i minst én av de samme situasjonene det siste året.

- Det er høy og stabil oppslutning om at "innvandrere med varig opphold i Norge skal ha samme rettigheter som nordmenn" – 85 prosent av respondentene gir helt eller delvis tilslutning til dette i 2012. Men på spørsmål om "nordmenn skal prioriteres foran innvandrere når det gjelder tilgang til offentlige velferdsgoder", er det en langt mindre andel av respondentene (67 prosent i 2012) som gir uttrykk for at det bør være likebehandling.

- Holdningene som er diskutert i kapittel 5, viser i hovedsak en høy grad av stabilitet mellom undersøkelsesårene. På tre punkter skiller imidlertid resultatene fra årets undersøkelse seg markant fra 2010:

    - Andelen som svarer at innvandring utgjør en alvorlig trussel mot et felles norsk verdigrunnlag, har falt med 10 prosentpoeng mellom 2010 og 2012, fra 46 til 36 prosent. Nivået er dermed tilbake der det var i 2006/2008.

    - Andelen som er skeptisk til personer med muslimsk tro, har blitt redusert med 11 prosentpoeng mellom 2010 og 2012, fra 52 til 41 prosent. Synet på dette spørsmålet har fluktuert over tidligere undersøkelsesår og ikke vist noen entydig trend.

    - Andelen som er negativ til bygging av moskeer i Norge og i området der de bor, har blitt redusert med henholdsvis 10 og 11 prosentpoeng i 2012 sammenlignet med 2010, fra 51 til 41 prosent og fra 59 til 48 prosent. Disse spørsmålene har tidligere hatt relativt lik oppslutning mellom undersøkelsesårene.

Vedlegg1
Om undersøkelsen: utvalg og gjennomføring

COMTE ANALYSE

Utvalg og undersøkelsesdesign

Integreringsbarometeret er en holdningsundersøkelse om innvandring, integrering og mangfold rettet mot et representativt utvalg av den norske befolkningen som er 15 år og eldre.

Designet på undersøkelsesopplegget i 2012 skiller seg noe fra foregående år ved at hele undersøkelsen har foregått med bruk av web-panel. Dette innebærer at respondentene får invitasjon til deltakelse per e-post, og svarer på et spørreskjema over internett. I 2005 og 2006 ble datagrunnlaget hentet inn postalt, dvs. at tilfeldig trukne respondenter fra folkeregisteret ble tilsendt et spørreskjema i posten som de returnerte. I perioden 2008 til 2010 var imidlertid svarraten per post så lav, at majoriteten av svarene ble hentet inn med web-panel. I gjennomføringen av undersøkelsen i 2009 og 2010 ble rundt 70 prosent av svarene hentet inn ved hjelp av web-panel, mens de resterende svarene ble hentet inn postalt. Årets undersøkelse avviker således i praksis lite fra gjennomføringen i 2009 og 2010.

Dataene i Integreringsbarometeret hentes inn ved at respondentene svarer på et skriftlig spørreskjema. Dette er en hensiktsmessig datainnsamlingsteknikk når spørreskjemaet er så omfattende som det som benyttes i Integreringsbarometeret, samt når spørreskjemaet inneholder såpass mange rangeringer som fordrer at respondenten kan se hele rangeringslisten. Et skriftlig spørreskjema gir også respondenten stor frihet med tanke på når de ønsker å svare på undersøkelsen, sammenlignet med eksempelvis telefonundersøkelser (CATI).

Tanken med Integreringsbarometeret er at befolkningen skal stilles de samme spørsmålene fra år til år, slik at man kan følge utviklingen i holdninger i befolkningen over tid. Spørreskjemaet har imidlertid blitt endret noe mellom undersøkelsesår i perioden 2005 til 2010 ved at noen spørsmål er tatt ut og nye er kommet inn. Enkelte spørsmålsformuleringer og svaralternativer er også endret. Spørreskjemaet som er benyttet i 2012 er uendret fra spørreskjemaet i 2010, og bestod totalt av 43 spørsmål (med flere underspørsmål) om holdninger til innvandring, integrering og mangfold. Ved en inkurie ble imidlertid "vet ikke" alternativet utelatt på et av spørsmålene (spørsmål 6).

Tabell 1: Utvalg og frafall, 2005 - 2012. Antall og prosent

Metode	Brutto	Brutto frafall*	Netto	Respons %
2005				
Postal - CATI-verving			1203	64
2006				
Postal - CATI purring			948	39
2008				
Postal	1200	45	274	
Postalsvar på web			82	
Web-panel			801	
Total			1157	
2009				
Postal	1400	28	328	27
Postalsvar på web			34	
Web-panel			969	
Total			1331	
2010				
Postal	1400	32	325	32
Postalsvar på web			86	
Web-panel			969	
Total			1380	
2012				
Web-panel			1400	

Frafall grunnet adressefeil

Gjennomføring av 2012-undersøkelsen

2012-undersøkelsen ble gjennomført i perioden 9.-16. mars 2012 på Norstats landsrepresentative web-panel. Panelet består av rundt 60 000 deltakere, med kjent alder, kjønn og bosted, som gjør det enklere å tilrettelegge for skreddersydde utvalg etter disse bakgrunnsvariablene.

Det ble sendt ut invitasjon til deltakelse per e-post til 4000 respondenter fra web-panelet, hvorav 1400 svarte. Ettersom undersøkelsen ble stengt da tilstrekkelig antall respondenter var oppnådd, er det vanskelig å si noe om den endelige svarprosenten. Basert på antallet som har svart i forhold til antallet som ble invitert til å delta i undersøkelsen, ligger imidlertid svarprosenten på rundt 35. Denne svarprosenten må imidlertid fortolkes med utgangspunkt i at respondentene som ønsket å svare etter at undersøkelsen var stengt (når 1400 hadde svart), ikke fikk anledning til å delta.

Utvalgets representativitet

I tabell 2 (neste side) viser vi hvordan de ulike utvalgene i perioden 2005–2012 fordeler seg på kjønn, alder og bosted, samt at vi sammenligner utvalgsfordelingen i 2012 med fordelingen på disse kjennetegnene i befolkningen i 2012. Årets utvalg fordeler seg så godt som identisk med befolkningen på bakgrunnsvariablene kjønn, alder og bosted. Vi ser kun noen mindre avvik når det gjelder respondentenes bosted, hvor blant annet Rogaland er noe underrepresentert. Alders- og kjønnsfordelingene er så godt som identiske.

Utvalgene i perioden 2005–2010 er også gjennomgående i overensstemmelse med befolkningsfordelingene de aktuelle årene. Det er imidlertid en tendens til at yngre aldersgrupper er noe underrepresentert i denne perioden. Sammenlignet med tidligere år, og hvorvidt disse utvalgene treffer på kjønn, alder og bosted i befolkningen de respektive årene, ligger 2012 utvalget noe nærmere fordelingen i populasjonen. Felles for utvalgene er at de inneholder en større andel med høyere utdanning enn i befolkningen for øvrig. Dette er et kjent problem med denne typen undersøkelser, og skyldes til dels at høyt utdannede personer er mer villig til å delta i spørreundersøkelser enn personer med lavere utdanning, samt en tendens til overrapportering av utdanningsnivå blant noen av respondentene.

For å fjerne skjevheter mellom nettoutvalg og befolkningen, vektes det for kjønn, alder og bosted slik at utvalgene gjenspeiler befolkningen langs disse parameterne de ulike gjennomføringsårene. I tabell 3 fremstilles gjennomsnittsvekten for de ulike årene, med utvalgets variasjon rundt dette gjennomsnittet (standardavviket).

Tabell 2: Utvalgssammensetting Integreringsbarometeret 2005-2012, uvektet fordeling kjønn, alder og bosted.

	2005	2006	2008	2009	2010	2012	Befolkning 2012
Kjønn							
Mann	47 %	50 %	48 %	48 %	49 %	51 %	50 %
Kvinne	53 %	50 %	51 %	51 %	51 %	49 %	50 %
Ubesvart	-	-	1 %	1 %	0 %	.	
Sum	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**
Antall	**1203**	**948**	**1157**	**1331**	**1380**	**1400**	**4985870**
Alder							
15-29	15 %	18 %	17 %	15 %	17 %	24 %	24 %
30-44	30 %	29 %	25 %	26 %	24 %	26 %	26 %
45-59	29 %	26 %	27 %	25 %	27 %	24 %	24 %
60+	26 %	27 %	31 %	34 %	29 %	26 %	26 %
Ubesvart	-	-	-	-	3 %	-	
Sum	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**
Antall	1203	948	1157	1331	1380	1400	4062295
Fylke							
Finmark	1 %	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %
Troms	4 %	3 %	4 %	3 %	4 %	3 %	3 %
Nordland	5 %	5 %	5 %	4 %	5 %	5 %	5 %
Nord-Trøndelag	2 %	2 %	2 %	3 %	2 %	2 %	3 %
Sør-Trøndelag	6 %	7 %	5 %	5 %	6 %	7 %	6 %
Møre og Romsdal	5 %	4 %	5 %	4 %	4 %	5 %	5 %
Sogn og Fjordane	2 %	3 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %
Hordaland	10 %	9 %	10 %	9 %	11 %	11 %	10 %
Rogaland	9 %	8 %	8 %	8 %	6 %	8 %	10 %
Vest-Agder	4 %	3 %	3 %	3 %	2 %	4 %	3 %
Aust-Agder	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %
Telemark	3 %	4 %	3 %	3 %	3 %	4 %	3 %
Vestfold	6 %	5 %	4 %	5 %	6 %	5 %	5 %
Buskerud	5 %	5 %	6 %	4 %	6 %	5 %	5 %
Oppland	4 %	5 %	3 %	3 %	4 %	5 %	4 %
Hedemark	4 %	4 %	3 %	3 %	4 %	4 %	4 %
Østfold	4 %	5 %	7 %	5 %	6 %	5 %	6 %
Akershus	10 %	10 %	11 %	10 %	11 %	11 %	11 %
Oslo	12 %	14 %	13 %	12 %	14 %	12 %	12 %
Ubesvart	-	-	2 %	13 %	1 %	-	
Sum	**22 %**	**25 %**	**26 %**	**34 %**	**27 %**	**23 %**	**100 %**
Antall	1203	948	1157	1331	1380	1400	4985870

Tabell 3: Utvalgenes vekter samlet kjønn, alder og bosted. Gjennomsnitt og standardavvik.

År	Gj.snitt	N	St.avvik
2005	1,0	1203	0,4
2006	1,1	948	0,4
2008	1,1	1157	0,4
2009	1,2	1331	0,6
2010	1,2	1380	0,6
2012	1,0	1400	0,4
Total	**1,0**	**7419**	**0,3**

Metodiske betraktninger rundt endringer i årets Integreringsbarometer

I årets Integreringsbarometeret finner vi relativt store forskjell er i svarfordelingene på enkelte spørsmål sammenlignet med 2010. De største endringene finner vi i følgende spørsmål: 4_2 *(Innvandringen er en trussel mot den norske velferdsstaten),* 4_4 *(Innvandring utgjør en alvorlig trussel mot ett felles verdigrunnlag i Norge),* 6_1 *(Diskriminering av innvandrere forekommer),* 6_2 *(Vi bør ikke slippe inn flere innvandrere i Norge),* 6_3 *(Forholdet mellom nordmenn og innvandrere kommer til å bli bedre),* 6_4 *(Internasjonal terrorisme gjør meg skeptisk til innvandrere),* 8_3 *(Jeg er skeptisk til personer med muslimsk tro),* 8_4 *(Jeg er skeptisk til personer med jødisk tro)*, 9_1 *(Hvor positiv eller negativ er du til at man bygger moskeer i Norge?)*, 9_2 *(Hvor positiv eller negativ er du til at man bygger moskeer i det området der du bor?)* og 11 *(Mener du at verdiene innenfor islam er forenlige med grunnleggende verdier i det norske samfunnet?)* . Hovedtendensen i disse spørsmålene er at folks holdninger har blitt mer positive, og i enkelte tilfeller gått fra å ha overvekt av negative holdninger til å ha overvekt av positive holdninger.

Et viktig spørsmål er hvorvidt det er rimelig å tolke endringene fra 2010 til 2012 som faktiske endringer i befolkningens holdninger, eller som et utslag av at utvalgssammensettingen blir annerledes med en ny datainnsamlingsmetode. Årets gjennomføring skiller seg som nevnt ut med at samtlige svar er hentet inn gjennom et web-panel, mens rundt 70 prosent av svarene ble hentet inn fra et web-panel og 30 prosent gjennom et postalt spørreskjema i perioden 2008–2010. Variasjoner i utvalgssammensettingen løses tradisjonelt med vekting av utvalgene. Som beskrevet i avsnittet over er 2012-utvalget vektet slik at det er representativt for befolkningen mht. kjønn, alder og bosted. Det samme er gjort for utvalgene i perioden 2005–2010. Denne justeringen av utvalget sørger for at endringene vi observerer ikke er utslag av at utvalget for eksempel er underrepresentert når det gjelder yngre mennesker. Vektingen av utvalget kan imidlertid ikke håndtere ulikheter i utvalgene som er et utslag av at man når *andre typer respondenter* med andre holdninger når datainnsamlingsverktøyet endres.

Med et web-panel kan det eksempelvis tenkes at man når en annen type eldre mennesker, enn hva man gjør med en undersøkelse som til dels er basert på en postalundersøkelse som i 2010. Forskjeller i utviklingen mellom aldersgrupper mellom 2010 og 2012 vil således kunne gi en indikasjon på om endringene vi observerer sannsynligvis er reelle, eller en konsekvens av at metoden for datainnsamling er endret. Dersom sistnevnte er tilfelle, så ville man forvente at forskjellene mellom svarene i 2010 og 2012 systematisk vil være større for enkelte aldersgrupper, og muligens fraværende i andre aldersgrupper. Dette ser vi nærmere på i tabell 4, ved å undersøke svarfordelingen på noen av spørsmålene med størst endring fra 2010–2012, etter respondentenes alder.

Tabell 4: Endringer i svarfordeling mellom 2010 og 2012 etter alder på spørsmål 6_2, 6_1 og 6_4.

Diskriminering av innvandrere forekommer				Vi bør ikke slippe inn flere innvandrere i Norge				Internasjonal terrorisme gjør meg skeptisk til innvandrere.			
Alder	År	% Passer ganske dårlig/ikke i det hele tatt	Endring 2010 - 2012	Alder	År	% Passer ganske dårlig/ikke i det hele tatt	Endring 2010 - 2012	Alder	År	% Passer ganske dårlig/ikke i det hele tatt	Endring 2010 - 2012
15 - 19	2010	19 %	-5%	15 - 19	2010	47 %	8%	15 - 19	2010	38 %	18%
	2012	14 %			2012	55 %			2012	56 %	
20-29	2010	15 %	-8%	20-29	2010	46 %	10%	20-29	2010	44 %	13%
	2012	7 %			2012	56 %			2012	57 %	
30-39	2010	18 %	-8%	30-39	2010	41 %	15%	30-39	2010	39 %	20%
	2012	10 %			2012	55 %			2012	59 %	
40 -49	2010	20 %	-7%	40 -49	2010	46 %	9%	40 -49	2010	41 %	9%
	2012	12 %			2012	55 %			2012	50 %	
50 -59	2010	21 %	-6%	50 -59	2010	50 %	1%	50 -59	2010	39 %	5%
	2012	15 %			2012	51 %			2012	45 %	
60 +	2010	20 %	-9%	60 +	2010	44 %	12%	60 +	2010	34 %	19%
	2012	11 %			2012	56 %			2012	54 %	

Vi ser for det første at tendensen til holdningsendringer gjør seg gjeldende innen samtlige aldersgrupper. For det andre er det variasjoner etter aldersgrupper når det gjelder hvor ulike svarene er fra 2010. Eksempelvis ser vi at forskjellen fra 2010 i andelene som tar avstand fra at "Internasjonal terrorisme gjør meg skeptisk til innvandrere" er størst i aldersgruppene 15-19, 30-39 og 60 +, mens det kun er små forskjeller mellom aldersgruppene i andelen som mener det passer dårlig at diskriminering av innvandrere forekommer. Det er imidlertid ingen aldersgrupper som skiller seg ut med størst svarforskjeller på *samtlige* av spørsmålene i tabellen, eller på de øvrige spørsmålene hvor endringene har vært markerte siden 2010.

Gruppene som i disse analysene kan sies å skille seg noe ut med å svare mest annerledes på flest *spørsmål* er 30-39 åringer og de eldste (60+).

Hvorvidt dette er et utslag av at man når en selektert gruppe mennesker i disse aldersgruppene med et rent web-panel, eller om det er i disse aldersgruppene holdningsendringene har vært størst i siden 2010, er vanskelig å si med utgangspunktet i dette datamaterialet. Uansett er verken aldersgruppene, eller svarforskjellene i disse aldersgruppene, store nok til at de alene kan stå for endringene vi ser fra 2010. Noe som viser seg når man gjør analyser uten disse aldersgruppene, og kommer frem til de samme resultatene – men med noe svakere effekter. Det er således sannsynlig at forskjellene vi observerer er utslag av reelle holdningsendringer, og ikke en endret utvalgssammensetting. Som det står beskrevet i neste avsnitt må man imidlertid fortolke resultatene som presenteres i tekstrapporten innenfor gitte feilmarginer. Det er således usikkerhet rundt hvor *store* de reelle forskjellene er mellom 2010 og 2012.

Statistisk usikkerhet

Til tross for at utvalget gjenspeiler befolkningen på en god måte, vil resultater fra denne typen undersøkelser alltid være heftet med usikkerhet. Resultatene som beskrives i hovedrapporten er derfor signifikanstestet, og det er i hovedsak signifikante forskjeller som kommenteres i rapporten. Vi har i analysene operert med et signifikansnivå på 5 prosent. Der hvor det ikke eksplisitt står at forskjellene er statistisk signifikante, betyr det at det er mer enn 5 prosent sannsynlighet for at forskjellene vi ser er utslag av tilfeldigheter. Ved siden av å teste om det er sannsynlig at sammenhenger er et utslag av tilfeldigheter, kan man også beregne en statistisk usikkerhet på 1,5 til 3,5 prosentpoeng på resultater fra denne typen undersøkelser, – hvor usikkerheten er størst når fordelingene nærmer seg 50 prosent.

I tabellen under fremstilles feilmarginene man kan regne med etter prosentresultat og størrelse på utvalg. Merk at de eksakte feilmarginene kan være både større og mindre enn hva som er beskrevet i tabellen, verdiene i tabellen gir imidlertid en god indikasjon på hvor stor feilmargin man ofte kan regne med.

Tabell 5: Feilmarginstabell etter svarfordeling og utvalgsstørrelse. Feilmarginene er i prosenter.

Prosentresultat									
(N)	**5/95**	**10/90**	**15/85**	**20/80**	**25/75**	**30/70**	**40/60**	**45/55**	**50/50**
100	4,3	5,9	7	7,8	8,5	9	9,6	9,8	9,8
150	3,5	4,8	5,7	6,4	6,9	7,3	7,8	8	8
200	3,0	4,2	4,9	5,5	6	6,4	6,8	6,9	6,9
250	2,7	3,7	4,4	5	5,4	5,7	6,1	6,2	6,2
300	2,5	3,4	4	4,5	4,9	5,2	5,5	5,6	5,7
400	2,1	2,9	3,5	3,9	4,2	4,5	4,8	4,9	4,9
500	1,9	2,6	3,1	3,5	3,8	4	4,3	4,4	4,4
600	1,7	2,4	2,9	3,2	3,5	3,7	3,9	4	4
700	1,6	2,2	2,6	3	3,2	3,4	3,6	3,7	3,7
800	1,5	2,1	2,5	2,8	3	3,2	3,4	3,4	3,5
900	1,4	2	2,3	2,6	2,8	3	3,2	3,3	3,3
1000+	1,4	1,9	2,2	2,5	2,7	2,9	3,1	3,1	3,2

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
Postadresse: Postboks 8059 Dep, 0031 Oslo
Besøksadresse: Tollbugata 20, 0152 Oslo
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Telefaks: 24 16 88 01
E-post: post@imdi.no
Bestilling av rapporter: bestilling@imdi.no
Pressetelefon: 917 55 351, e-post: presse@imdi.no
www.imdi.no

IMDis regionale enheter:
IMDi Indre Øst
Storgata 16, 2. etg, PB 1133, 2806 Gjøvik
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Telefaks: 61 17 08 95

IMDi Midt-Norge
Peter Egges plass 2 (inngang Kjøpmanssgata)
Postboks 2438 Sluppen
7005 Trondheim
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Telefaks: 73 89 24 31

IMDi Nord
Sleggesvingen 15, PB 83, 8502 Narvik
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Telefaks: 76 96 58 38

IMDi Sør
Slottsquartalet, Tordenskjoldsgate 9
Postboks 647, 4666 Kristiansand
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Telefaks: 38 02 04 80

IMDi Vest
Sandbrogaten 5-7, Postboks 159 Sandviken, 5812 Bergen
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Telefaks: 55 30 09 88

IMDi Øst
Tollbugata 20, Postboks 8059 Dep, 0152 Oslo
Telefon sentralbord: 24 16 88 00
Telefaks: 24 16 88 01

ISBN 978-82-8246-099-6

9 788282 460996

Foto: Shutterstock. Layout: Wittusen & Jensen